

УНИВЕРЗИТЕТ СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ - БИТОЛА

ФАКУЛТЕТ ЗА БЕЗБЕДНОСТ - СКОПЈЕ

**КРИВИЧНО - ПРАВНИ, КРИМИНОЛОШКИ И КРИМИНАЛИСТИЧКИ
КАРАКТЕРИСТИКИ НА КРИВИЧНОТО ДЕЛО ПРОТИВПРАВНО
СТЕКНУВАЊЕ И ПРИКРИВАЊЕ НА ИМОТ**

(СПЕЦИЈАЛИСТИЧКИ ТРУД)

Кандидат: Полат Бекироски

Скопје, јануари, 2024 година

АПСТРАКТ

Кривичното дело „Противправно стекнување и прикривање имот“ е предвидено од Кривичниот законик на Република Северна Македонија. Ова дело е дефинирано во членот 359 - а, но сеуште не е применето во судската пракса на начинот на којшто е предвидено.

Преку имплементацијата на кривичното дело „Противправно стекнување и прикривање имот“ во судската пракса би се овозможила судска разрешница на случаите поврзани со ова дело. Ова е значајно поради тоа што сторителите на ова дело ја оштетуваат државата Република Северна Македонија, но и нејзините граѓани преку своето делување.

Круцијално е да се напомене дека ова дело има суштинско значење за Република Северна Македонија на нејзиниот европски пат, бидејќи претставува едно од најважните дела за заштита на државата и граѓаните од корупција. Поради тоа потребно е да `се направат напори за креирање на услови за имплементација на ова дело на практично ниво и да се постигне судска разрешница за случаите кои се поврзани со ова дело. На тој начин ќе биде направено обесштетување на државата Република Северна Македонија и граѓаните, но и ќе се креира механизам на превенција на иден криминалитет од овој тип.

Клучни зборови: противправно, стекнување, прикривање, имот, кривично дело.

ABSTRACT

The criminal offense of „Illegal acquisition and concealment of property“ is provided by the Criminal Code of the Republic of North Macedonia. This offense is defined in Article 359 - a, but it has not yet been applied in court practice in the way it is intended.

Through the implementation of the crime „Illegal acquisition and concealment of property“ in judicial practice, judicial resolution of the cases related to this crime would be possible. This is significant because the perpetrators of this crime damage the state of the Republic of North Macedonia, but also its citizens through its action.

It is crucial to note that this act has an essential meaning for the Republic of North Macedonia on its European path, as it represents one of the most important acts for the protection of the state and its citizens from corruption. Therefore, it is necessary to make efforts to create conditions for the implementation of this act on a practical level and to reach a judicial resolution for the cases that are related to this act. In that way, the state of the Republic of North Macedonia and the citizens will be compensated, but also a mechanism will be created to prevent future crimes of this type.

Keywords: illegal, acquisition, concealment, property, criminal act.

Содржина

ВОВЕД.....	6
1 Дел Теоретско-хипотетска рамка.....	9
1.1 Формулирање на предметот на истражување.....	9
1.2. Предмет на истражувањето.....	11
1.2.1 Теоретско одредување на предметот на истражување.....	13
1.2.2. Теоретско одредување на предметот на истражување.....	14
1.3. Определување на целта на истражувањето.....	15
1.4. Хипотетска рамка.....	16
1.5. Методи на истражувањето.....	18
2.ДЕЛ Основи на корупција, појавни форми и облици.....	19
2. Корупцијата како општествена појава.....	19
2.1. Феноменот на корупцијата.....	19
2.2. Видови и типови на корупција.....	22
2.2.1 Видови на корупција.....	22
2.2.2. Типови на корупција.....	27
2.3. Појавни форми на корупцијата.....	30
2.4 КОНЦЕПТОТ НА НЕЗАКОНСКИ ЗБОГАТУВАЊЕ.....	33
2.5 Дефинирање на актот на незаконско збогатување.....	34
2.6 Противправно стекнување и прикривање имот.....	36
2.7 Имплементација на делото противправно стекнување и прикривање имот.....	43
3 Дел Кривично-правни и криминалистички карактеристики на кривичното дело „Противправно стекнување и прикривање имот“.....	49
3.Законски предвидени сторители на делото „Противправно стекнување и прикривање имот“.....	49
3.1 Анализа на закони, конвенции и законски акти поврзани со делото „Противправно стекнување и прикривање имот“.....	51
3.2 Закон за спречување на корупцијата и судирот на интереси.....	51
3.3 Конвенција на обединетите нации против корупцијата.....	57
3.4 Анализа на Конвенцијата на Советот на Европа против корупцијата.....	67
3.5 Анализа на одредби кои се однесуваат на противправно стекнување и прикривање имот и незаконско збогатување во законодавствата на соседните земји.....	70
3.6 Криминалистички карактеристики на кривичното дело „Противправно стекнување и прикривањет имот.....	73
3.7. Начини на извршување – Modus operandi.....	73
3.8. Време на извршување.....	74
3.9. Простор и место на извршување.....	75
4. Дел Криминолошки карактеристики на делото,;Противправно стекнување и прикривање имот”.....	76
5. Дел Претставување на резултатите од истражувањето.....	79

5.1.	Резултати	од	анкетниот	
прашалник.....				79
5.2	Тестирање		на	
хипотези.....				95
5.3			Квалитативна	
анализа.....				100
5.4	Длабинско	полуструктурирано	интервју	
.....				103
5.5	Изведување на заклучоци од квантитативната анализа и полуструктурното интервју.....			114
Заклучок.....				116
Користена литература.....				118

ВОВЕД

Корупцијата како безбедносно негативна појава делува разорно и на најразвиените општества, но уште поголема е опасноста по демократијата, владеењето на правото и економијата во општествата во транзиција. Според најопштата дефиниција корупцијата преставува злоупотреба на јавните овластувања за лични и приватни цели . Оттука согледуваме дека како извршители на коруптивните кривични дела најчесто се лица носители на функции со јавни овластувања.

Република Северна Македонија над три децении е во транзиционен процес и постојано се вршат реформи на националното законодавство врз основа на препораките на меѓународните правни акти и укажување на меѓународните организации. Во 1996 година е донесен првиот Кривичен законик кој во изминативе години претрпе повеќе измени и дополнувања, а посебно повеќе интервенции се правени кај корумптивните кривични дела со елементи на злоупотреба на службената должност. Потоа низ годините направени се повеќе измени и дополнувања на корумптивните кривични дела кои воглавно се систематизирани во Глава 30 - Кривични дела против службената должност.

Во Глава 30 Кривични дела против службената должност од Кривичниот законик инкриминирани се осумнаесет кривични дела. Меѓудругите тука се наоѓаат: „Злоупотреба на службена положба и овласување“ – Член 353; „Несовесно работење во службата“ - Член 353 - в; „Проневера во службата“ – Член – 354; „Примање поткуп“ – Член – 357; „Давање поткуп“ - Член 358; „Давање награда за противзаконито влијание“ – Член 358 - а , „Примање награда за противзаконито влијание“ – Член 359 и „Противправно стекнување и прикривање имот“ – Член 359 – а, кои се сметаат за корупциски кривични дела и кои се однесуваат на користење на јавните овластувања за лични и приватни цели .

Во овој труд поголемо внимание ќе му посветиме на кривичното дело „Противправно стекнување и прикривање имот“ кое е од клучно значење во борбата против корупцијата, од аспект што ги опфаќа функционерите, вршителите на јавни функции и овластените лица на кои ќе им се пронајде имот кој што е скриен не пријавен и ќе се смета дека е противправно стекнат со што товарот на докажување на неговото потекло паѓа врз обвинетите.

Во 2004 година со измени во Кривичниот законик на РМ е воведено ново кривично дело „Прикривање на потеклото на несразмерно стекнат имот“ (член 359 - а). Ова дело беше систематизирано во главата на кривични дела против службената положба и овластувања. Во 2009 година, тоа беше заменето и дополнето со делото „Противправно стекнување и прикривање имот“ (член 359 - а), кое опстојува и денес. Идејата за воведување на наведеното кривично дело е во насока на зајакнување на борбата против корупцијата, особено високата корупција која резултира со противправно стекнување на имот и имотна корист и нејзино прикривање со злоупотреба на службени овластувања и надлежности или користење на „тргување со влијание“ или „делување со влијание“

Веднаш треба да се потенцира дека дури и по 20 години од воведувањето на ова кривично дело Јавното обвинителство нема досега покренато ниту еден обвинителен акт, а, исто така, не постои правосилна судска пресуда за ова дело согласно официјалните податоци од Државниот завод за статистика. Оттука, со право се јавуваат дилеми дали постојат некои нејаснотии околу битието на делото или, пак, институциите имаат проблеми при практичната примена? Или се работи и за двете слабости?

Битието на делото се состои од дејствување на службено лице или одговорно лице од јавно претпријатие или друго правно лице што располага со државен капитал, спротивно на законската должност за пријавување на имотната состојба или нејзина промена, при што ќе даде лажни или нецелосни податоци за својот имот или за имотот на членовите на неговото семејство, кој во значителна вредност ги надминува неговите законски приходи.

Квалификаторен облик на делото претставува големината на имотот, односно доколку тој е во големи размери, тогаш пропишана е казна затвор од една до осум години и парична казна.

Во рамките на ова кривично дело дадена е законска основа дека сторителот на делото нема да се казни доколку во постапката пред судот даде прифатливо објаснување за потеклото на имотот.

Со цел во трудот да може да бидат анализирани најадекватните сознанија од областа кои постојат, потребно е да се направи анализа на најоптималната научна литература.

Во трудот ќе се проучуваат ставовите и мислењата на научни работници од нашата држава кои ја истражуваат корупцијата со елементи на злоупотребата на службената должност, или високата корупција со злоупотребување на јавните овластувања. Но, ќе биде направена и анализа на ставовите и мислењата на странски автори.

Според мислењето на кривично - правниот експерт и криминолог Миодраг Лабовиќ треба да се фокусираме на анализа на битните квалификаторни елементи на во законското битие на ова кривично дело, да ги воочиме слабостите и да предложиме решенија за негова подобра практична примена. Исто така, во дел од трудот нагласена е потребата од реформи за независност на правосудството. Ова е потребно поради осигурување на комплетна политичка независност и транспарентност во работењето на правосудството во нашата држава и постигнувањето на законска разрешница на судските процеси кои се однесуваат на корупциските кривични дела, како и на членот 359 - а од Кривичниот Законик на Република Северна Македонија „Противправно стекнување и прикривање имот“.

Во трудот е направена анализа и на истражувањата на научни работници од нашата држава и нивните анализи кои се посветени на подобрувањето на правните основи на ова кривично дело и измените и дополнувањата кои се направени со цел да се направи ова дело полесно за имплементација во пракса.

1 ДЕЛ

ТЕОРЕТСКО – ХИПОТЕТСКА РАМКА

1.1. ФОРМУЛИРАЊЕ НА ПРОБЛЕМОТ НА ИСТРАЖУВАЊЕ

Противправно стекнување и прикривање имот е тешко корупциско кривично дело од аспект на статусните својства на сторителите. Интенција на законодавецот е да преку инкриминирање на тие поведенија се направи кривично – правна заштита на буџетските пари од сторители кои ги злоупотребуваат своите овластувања и надлежности за лично богатење и уживање во имот и пари на граѓаните. Корупциските дела се тешка категорија на криминал за идентификување и истрага - во повеќето случаи тие се случуваат како дел од договор помеѓу две или повеќе подготвени страни и затоа не постои непосредна и очигледна жртва која може да го пријави делото и двете страни имаат личен интерес од делото на корупција. Така, значителен дел од корупцијата останува неоткриен, а криминалните страни можат да уживаат и да имаат корист од приходите од нивните корупциски дела.

Ова кривично дело е посредно и бланкетно кривично дело. Неколку јурисдикции ширум светот се обиделе конкретно да ги таргетираат овие предизвици со воведување законско решение за незаконско збогатување (Illicit Enrichment) . Делото се фокусира на очигледните и докажливи резултати на корупцијата и криминалитет, наместо на оригиналното основното кривично дело. Овие законски решенија им дозволуваат на истражителите и обвинителите да ги повратат средствата што очигледно не потекнуваат од законски извори без да мораат да го докажат во кривична или граѓанска постапка на докажување, иницијалното кривично дејствие што довело до противправно стекнување на овие приходи.¹

Незаконското збогатување се однесува на стекнување богатство или имот од страна на јавни службеници на позиции на моќ преку коруптивни или криминални активности.

1 Adams, Emily. "Challenges in Asset Recovery Efforts: A Global Perspective." International Journal of Criminology 15, no. 2 (2019): 150-168

Овие криминални активности опфаќа различни форми на корупција, вклучувајќи мито, проневера, непотизам и злоупотреба на моќ. Злоупотребувајќи го својот авторитет, овие лица се збогатуваат на сметка на јавните средства и ресурси.

Незаконското збогатување е контроверзна област на правото. Сепак, како што покажува постојната судска практика, тоа не значи автоматски дека воведувањето и примената на законите за незаконско збогатување се некомпатибилни со утврдените правни принципи. Напротив, доколку се воведат и применуваат на разумен начин, судовите во многу земји ги сметаат законите за незаконско збогатување како правични и ефективни алатки за борба против корупцијата и враќање на приносите од криминал.

Незаконското збогатување наидува на екстремно разновидна низа мислења, додека некои го гледаат како критична алатка во борбата против корупцијата и другите кривични дела за враќањето на имотот, други го сметаат за кршење на заедничките правни принципи. Секој обид да се воведат законски решенија за незаконско збогатување во една земја често резултира со силно поларизирана законодавна дебата, од причини што незаконско збогатување им дозволува на судовите да санкционираат лице за стекнување или уживање во богатство, кое не може да се објасни со повикување на законски извори на приход. Сето тоа може да се направи без судот да се увери според граѓанска или кривичена постапка, дека е извршено иницијално кривично дело. Успешното гонење на ова кривично дело зависи само од утврдувањето дека службеното лице располага со пари надвор од неговите легални и оданочени приходи.

Овие закони, сепак, претставуваат предизвик за човековите права на пресумпција на невиност и правото на молчење. Криминалното поведение со елементи на „необјасливо богатство“ го ослободува обвинителството од целосниот товар на докажување, бидејќи од него не се бара да се изведат директни докази за корупција. Правото на молчење е повредено бидејќи обвинетиот се бара да ја оспори претпоставката на вина.

Конвенција на Обединетите нации против корупцијата од 2003 година во членот 20 бара од земјите да размислат за усвојување законско решение што го дефинира кривичното дело „незаконско збогатување“ со цел да се зајакнат законските

можности за борба против корупцијата .

Конвенцијата е потпишана од страна на Република Македонија, на 18 - ти август 2005 година, и истата е ратификувана во април 2007 година и е во сила од 13 - ти мај 2007 година.

Во третата глава од конвенцијата се препорачува да се инкриминира, открие и казнува „Корупција на националните државни службеници “ - Член 15, „Корупција на странски државни службеници и функционери на меѓународни јавни организации“ - Член 16, „Кражба, проневера или друга недозволена употреба на имотот од страна на државниот службеник“ – Член 17, „Трговија со влијание“ - Член 18, „Злоупотреба на функциите“ - Член 19, „Корупција во приватниот сектор“ - Член 21.

Во македоснското законодавство во 2004 година се направени измени во Кривичниот законик на РМ со воведување ново кривично дело „Прикривање на потеклото на несразмерно стекнат имот“ (член 359 - а). Ова дело е систематизирано во Главата на кривични дела против службената должност. Во 2009 година, тоа е изменето и дополнето со нов наслов „Противправно стекнување и прикривање имот“ (член 359 - а), кое опстојува и денес. 2

1.2. ПРЕДМЕТ НА ИСТРАЖУВАЊЕТО

Во овој труд беше биде направено теоретско проучување на кривично - правните, криминолошките и криминалистичките карактеристики на кривичното дело прикривање на несразмерно стекнат имот, при што беше биде направена детална анализа на ова дело. Беа истражувани начините на докажување на делото, теоретско - категоријално определување на терминот „несразмерно стекнат имот“, начините на детекција на обиди за прикривање на несразмерно стекнат имот итн...

2 Berger, A.: Encyclopedic dictionary of Roman law, DIANE Publishing, 1953

Во овој труд се обидовме да направиме утврдување на елементите на казнената одговорност на сторителите, при што ќе биде направена подлабока анализа на законските одредби кои се однесуваат на ова дело содржани во Кривичниот законик на Република Северна Македонија, но и законските одредби во Законот за спречување на корупцијата и Закон за спречување на судир на интереси и други битни закони.

Оваа тема е од областа на кривичното право, криминологијата и криминалистиката. Следствено, ќе биде истражувана преку овие аспекти. За таа цел ќе биде искористена адекватна литература преку која ќе ги истражime овие аспекти кај делото кое се истражува.

Во овој труд фокусот беше ставен на членот 359-а од Кривичниот Законик на Република Северна Македонија „ Противправно стекнување и прикривање имот“. Тука беа бидат разгледувани можните казнени консеквенции за сторителите на ова дело и кривично - правните и криминалистички аспекти на ова дело.

Во трудот беше направена детална анализа на Кривичниот Законик на Република Северна Македонија и законските измени со кои се дефинира ова дело. Беа опфатени и начините на откривање на потеклото на несразмерно стекнат имот и обидите за прикривање на несразмерно стекнат имот.

Проучувањето и истражувањето на предметот на истражување е мултидисциплинарно, заради што беше направена кривично – правна, криминолошка и криминалистичка анализа.

Круцијално е да се напомене дека беше направена детална анализа на членот 359 - а од Кривичниот Законик на Република Северна Македонија „ Противправно стекнување и прикривање имот" , при што главна цел беше истражувањето на одредбите од овој член, но и на закони и законски одредби кои се поврзани со овој член. Значаен дел од трудот ќе биде посветен на анализирање на одредбите насочени кон откривање на потеклото на несразмерно стекнат имот и детектирање на обидите за прикривање на несразмерно стекнатиот имот.

Како што знаеме од правната теорија предвидени се повеќе методи, мерки и начини за откривање на несразмерно стекнат имот, но и за обидите на негово прикривање. Во нашето законодавство постојат одредби за овие методи, мерки и начини и тие беа претставени во трудот.

Воглавно фокусот беше ставен на законодавството во нашата земја и ќе бидат земени како референца повеќе научни дела од областа кои се резултат на трудот и интелектуалните напори на еминентни експерти од областа во нашата држава. Така се обидовме да пристапиме кон проблемот од аспект на националното законодавство на Република Северна Македонија, но и праксата која се применува, а е поврзана со членот 359-а од Кривичниот Законик на Република Северна Македонија „Противправно стекнување и прикривање имот“.

Беше направена детална анализа на меѓународните конвенци од кои произлегува имплементирањето на ова дело во Република Северна Македонија, компаративна анализа на одредбите посветени на ова дело на земји од регионот (Хрватска, Бугарија, Србија, Словенија).

. 1.2.1 Теоретско одредување на предметот на истражување

Во македонското законодавство во 2004 година се направени измени во Кривичниот законик на РМ со воведување ново кривично дело „Прикривање на потеклото на несразмерно стекнат имот“ (член 359 - а). Ова дело е систематизирано во главата на кривични дела против службената положба и овластувања. Во 2009 година, тоа е заменето и дополнето со делото „Противправно стекнување и прикривање имот“ (член 359-а), кое опстојува и денес³. Според битието на кривичното дело „Противправно стекнување и прикривање имот“ битието на делото се состои од дејствување на службено лице или одговорно лице од јавно претпријатие или друго правно лице што располага со државен капитал, спротивно на законската должност за пријавување на имотната состојба или нејзина промена, при што ќе даде лажни или нецелосни податоци за својот имот или за имотот на членовите на неговото семејство,

³ Законот за изменување и дополнување на Кривичниот законик, *Сл. весник на РМ бр. 19 / 04* и *Сл. весник на РМ бр. 114/09*.

кој во значителна вредност ги надминува неговите законски приходи. Квалификаторен облик на делото претставува големината на имотот, односно доколку тој е во големи размери, тогаш пропишана е казна затвор од една до осум години и парична казна. Дадена е законска основа дека сторителот на делата нема да се казни доколку во постапката пред судот даде прифатливо објаснување за потеклото на имотот.⁴

. 1.2.2. Теоретско одредување на предметот на истражување

Во македоското законодавство во 2004 година се направени измени во Кривичниот законик на РМ со воведување ново кривично дело „Прикривање на потеклото на несразмерно стекнат имот“ (член 359 - а). Ова дело е систематизирано во главата на кривични дела против службената положба и овластувања. Во 2009 година, тоа е заменето и дополнето со делото „Противправно стекнување и прикривање имот“ (член 359-а), кое опстојува и денес⁵. Според битието на кривичното дело „Противправно стекнување и прикривање имот“ битието на делото се состои од дејствување на службено лице или одговорно лице од јавно претпријатие или друго правно лице што располага со државен капитал, спротивно на законската должност за пријавување на имотната состојба или нејзина промена, при што ќе даде лажни или нецелосни податоци за својот имот или за имотот на членовите на неговото семејство, кој во значителна вредност ги надминува неговите законски приходи. Квалификаторен облик на делото претставува големината на имотот, односно доколку тој е во големи размери, тогаш пропишана е казна затвор од една до осум години и парична казна. Дадена е законска основа дека сторителот на делата нема да се казни доколку во постапката пред судот даде прифатливо објаснување за потеклото на имотот.⁶

⁴ Димовски, Г., *Дилемите во врска со некои одредби од Кривичниот законик на Република Северна Македонија*, Македонска ревија за казнено право и криминологија 2020

⁵ Законот за изменување и дополнување на Кривичниот законик, *Сл. весник на РМ бр. 19 / 04 и Сл. весник на РМ бр. 114/09*.

⁶ Димовски, Г., *Дилемите во врска со некои одредби од Кривичниот законик на Република Северна Македонија*, Македонска ревија за казнено право и криминологија 2020

1.3. ОПРЕДЕЛУВАЊЕ НА ЦЕЛТА НА ИСТРАЖУВАЊЕТО

Во овој дел ќе ги претставиме целите од теоретското проучување кои ќе ги искористиме како насоки за спроведување на истражувањето. Како главна цел на ова истражување е да се добијат сознанија за кривичното дело „Противправно стекнување и прикривање имот“, начините на одредување на несразмерно стекнат имот, начините на прикривање на несразмерно стекнат имот и определувањето на поимот „несразмерно стекнат имот“. Ова истражување исто така има за цел да ги истражи целите поради кои ова дело е воведено во Казнениот законик на Република Северна Македонија, но и меѓународните конвенции кои претходат на воведувањето на ова дело.

Есенцијално е да се напомене дека една многу важна цел на ова истражување е да се стекнат сознанија за причините поради кои ова дело е тешко применливо во правната пракса.

Со цел да се остварат овие цели на истражувањето направивме компаративна анализа на нашето законодавство и другите законодавства на земјите од регионот со посебен осврт на Хрватска, Србија, Словенија и Бугарија.

На овој начин преку компарација на одредбите кои се посветени на ова дело ќе можеме да ги оствариме целите на истражувањето. Исто така преку меѓународните конвенции кои претходат на воведувањето на ова дело во законодавството на Република Северна Македонија, можеме да ги анализираме предвидените методи и мерки кои тие ги предвидуваат. Преку анализата на овие методи и мерки за имплементацијата на ова дело во судската пракса, можеме да придонесеме за подобри сознанија за негова примена во Република Северна Македонија.

Во истражувањето направивме комбинација на квалитативни и квантитативни методи на истражување. Во квалитативниот дел направивме детална анализа на одредбите посветени на ова дело во законодавството на Република Северна Македонија, компаративна анализа со земјите од регионот, детална анализа на меѓународните конвенции на кои се темели неговата имплементација и анализа на дела од оваа област издадени од правни експерти и криминолози од нашата држава.

Во квантитативниот дел направивме анализа на анкетните прашалници кои ги спроведовме до 48 експерти од областа во Република Северна Македонија и на тој начин ќе ги тестиравме хипотезите.

1.4. ХИПОТЕТСКА РАМКА

Генерална хипотеза:

„Квалитативната супституција на правните празнини и слабости на конститутивните елементи и бланкетните кривично-правни норми во законското битие на чл. 359 - а од КЗ може значително да придонесе за поефикасна и поефективна практична примена на наведеното кривично дело. Кривичната одговорност на сторителите – службените лица и одговорните лица од јавните претпријатија и установи и други правни лица што располагаат со државен капитал, како и конфискацијата на криминално стекнатиот имот е во директна корелација со откривање, расветлување и обезбедување на докази за потеклото на нивниот имот и докази за начините, методите и техниките на противправно стекнување на имот и негово прикривање и уживање во „плодовите на криминалот.

Посебни хипотези:

- Постојењето на политичка моќ врз правосудните органи го оневозможува добивањето на судска разрешница на процесите кои се водат за дела сторени по членот 359 - а од Кривичниот Законик на Република Северна Македонија.

- Потребно е дополнување на методите, мерките и начините на детекција на несразмерно стекнат имот и обидите за негово прикривање

- Искористување на технолошките можности за форензика на трансакции од вршители на јавни служби до членовите на семејството и трети лица

- Проширувањето на субјектите, можни сторители на ова дело, пришто од посебно ова дело би станало општо кривично дело, ќе се овозможи да се спроведуваат длабински и проактивни финансиски истраги врз трети лица, кои не се совесни владетели и врз кои е пренесен криминално стекнатиот имот.

На овој начин значително ќе се намали можноста за изигрување на законот со исполнување на сегашниот законски услов, во смисла дека таквиот имот нема да биде одземен од трети лица или членови на семејството ако докажат дека платиле соодветен надоместок што одговара на вредноста на криминално стекнатиот имот.

Секоја од овие помошни хипотези ја помага генералната хипотеза и служи за нејзино тестирање, при што ја нагласува важноста од имплементацијата на реформи во правосудниот систем, но и потребата од рedefиницијата на делото сторено по член 359 - а од Кривичниот Законик на Република Северна Македонија „Противправно стекнување и прикривање имот“.

Посебните хипотези се однесуваат на политичката моќ врз правосудните органи и неможноста за нивна транспарентност без да бидат имплементирани реформи, потребата од дополнување на методите, мерките и начините за детекција на несразмерно стекнат имот и обидите за неговото прикривање, искористувањето на технолошките решенија за стекнување на увид во имотот на вршителите на јавни служби и финансиските трансфери во кои учествуваат.

Преку испитувањето на посебните хипотези ќе се стекне увид во оправданоста на главната хипотеза на трудот. Преку нив таа ќе може да биде тестирана и да биде прифатена или отфрлена во зависност од резултатите од истражувањето.

Круцијално да се напомене во поглед на тестирањето на хипотезите е следното:

- Ќе биде спроведено квалитативно истражување.
- Ќе бидат опфатени повеќе закони и законски одредби од Република Северна Македонија, регионот и Европската Унија.
- Ќе бидат тестирани хипотезите преку повеќе методи кои се однесуваат на анализа на законската рамка итн.

На тој начин ќе можеме преку тестирање на поединечните хипотези да направиме тестирање и на главната хипотеза, при што значајни ќе бидат добиените резултати од анализата спроведена во истражувањето. Со цел ова да биде направено на најтранспарентен, најефикасен и најефективен начин ќе бидат податоците претставени на научно и методолошки оправдан начин.

1.5. МЕТОДИ НА ИСТРАЖУВАЊЕТО

Во овој труд беа искористени следните методски постапки:

Нормативна анализа на законодавната рамка на Република Северна Македонија, на меѓународните Конвенции посветени на областа, анализа на инструментите на Советот на Европа во поглед на областа и сл.

Преку нормативниот метод беше направена анализа на законите и законските одредби посветени на ова дело меѓу кои и следните

- Кривичниот законик на Република Северна Македонија
- Законот за спречување на корупцијата и судирот на интереси
- Законот за изменување и дополнување на кривичниот законик
- Конвенцијата на Обединетите Нации против корупцијата од 2003 година-
- Конвенцијата на Советот на Европа против корупцијата од 1999 година
- Кривичните законици на земјите врз кои ќе биде направена компаративната анализа (Србија, Бугарија, Хрватска, Словенија)
- Компаративна анализа на законодавствата во однос на предметното кривично дело, од аспект дали и како е предвидено во законодавствата на државите од нашето опкружување.
- Метод на анализа на содржина – анализа на содржина на документи, претходни истражувања и сл.
- Инструмент на истражување: Полуструктурирано интервју соовластени службени лица од Криминалистичка полиција, Финансиска полиција и ОЈОГОК и Анкетен прашалник за граѓаните – Анонимен.

2.ДЕЛ ОСНОВИ НА КОРУПЦИЈА, ПОЈАВНИ ОБЛИЦИ И ФОРМИ

2. КОРУПЦИЈАТА КАКО ОПШТЕСТВЕНА ПОЈАВА

2.1. Феноменот на корупцијата

Паралелно со настанувањето на државите и воспоставувањето на власта и системот на моќ во нив се појавува и корупцијата. Низ историјата се стекнува впечаток дека невозможно е во организираниите општества со дефицна хиерархија на општествените односи да не постои корупција.

За да ја разбереме природата на поимот корупција потребно е да направиме историска анализа која ќе го даде одговорот на прашањето „Дали корупцијата постои само кога постои власта?“. Со цел да го одговориме ова прашање важно е да се запрашаме дали под поимот корупција ги подразбираме сомнителните и противзаконски дела без оглед на статусот на сторителите во општеството.

Тука треба да го разгледаме легалистичкиот начин за третирање на корупцијата според воспоставените позитивно правни норми на националните законодавства и меѓународните конвенции посветени на корупцијата. Преку примери од правната теорија и правната пракса можеме да видиме дека постои тенденција на санкционирање на корупцијата и помеѓу правните субјекти во приватните сектори. Но, во стручната литература се чини дека е прифатена со широк консензус дефиницијата на корупцијата која гласи:

„Злоупотреба на јавните овластувања и позиции за лични, приватни и партиски користи“. Правните експерти ја сметаат оваа дефиниција како основна дефинициска парадигма за поимот корупција. Тука можеме да ја забележиме тенденцијата за искористување на оваа дефиниција ексклузивно за легалистичко поимско разграничување на противзаконските дејствувања во политиката и јавната управа, кои не се правно санкционирани како кривични или прекршочни дела. Но, од друга страна оваа дефиниција се однесува на кршењето на меѓународно јавните правни норми за кои не постои сериозна правна заштита, но и децидно предвидените кривични дела кај кои не постои елементот на злоупотреба на јавната положба.

Важен аспект е тоа што кај овие дела постои изигрување на довербата и неморалност и поради тоа тие се опфатени со поимот корупција.⁷

Покрај тоа што постојат разни аспекти на поимот корупција и навидум нејзиното дефинирање е тешка задача, ние мораме да се фокусираме на нивно анализирање. Од легалистички аспект есенцијално е да се направи дистинкција помеѓу поимите корупција и поткуп. Имено поткупот е само еден дел од поимот на корупција.

Во правната теорија најчесто се појавува поткупот во форма на пасивен поткуп којшто означува примање или барање, на директен или индиректен начин подароци, хонорари или други користи. Тука како сторители се појавуваат вршители на јавни должности и избрани функционери од една страна како приматели на поткуп, а како даватели на поткуп се појавуваат јавни или приватни јавни лица, транснационални компании, странски или домашни физички лица.⁸

Овој тип на поткуп предвидува земање на одредена материјална корист од страна на вршителите на јавни должности и избраните функционери, со цел тие да направат нешто што е дел од нивните службени должности или да се воздржат од делување во нешто што е дел од нивните службени должности, за кое мораат да делуваат по закон.

Постои и поимот на активен поткуп кој означува нудење, ветување или давање финансиско плаќање, заем, подарок, донација или друга корист директно или индиректно од страна на приватно или јавно правно лице на вршители на јавна дејност или избрани функционери. Овде исто така фокусот се става на тоа дека поткупот се дава со цел вршење на нешта кои се дел од службените должности или неизвршување на нешта кои е потребно да бидат извршени по службена должност.

Потребно е да сфатиме дека концептот на поткупот доживеа свој развоен пат од екстензивниот фокус на материјалните вредности кои се нудеа кон нематеријалните вредности од кои може да биде ивлечена имотна и друга корист.

7 Byrne, E., The Moral and Legal Development of Corruption: Nineteenth and Twentieth Century

8 Kaufmann, Daniel, and Aart Kraay. "Growth without Governance." *Economia* 1, no. 1 (2000): 169-230

Нематеријалните користи кои може да бидат искористени со цел да се изврши корумпирање на вршители на јавна должност и избрани функционери може да бидат ветување за гласање, давањето на согласност, лобирањето, вработувањето, учеството во бенефицијарни договори и трговија со влијание со бенефиција за вршителите на јавни дејности и избраните функционери.⁹

Под нематеријална корист можеме да ги опфатиме сите видови на стекнување на незаслужени права, привилегии, концесии, титули, својства на избрани или именувани функционери, но исто така и стекнувањет на сексуални услуги преку злоупотреба на службената положба. Нематеријалните вредности кои се стекнати преку злоупотреба на власта може да бидат и уживањето во славата, злоупотребувањето на власта, престижот на функцијата која се извршува и моќта која ја поседуваат вршителите на јавни дејности и избраните функционери.

Изворите на ваквите девијантни и неморални дејности можеме да ги препознаеме во некои негативни општествени појави. Тоа се кронизмот, непотизмот и патронажата кои се идентификувани, но со исклучок на патронажата не се соодветно правно и научно дисецирани. Есенцијално е да се спомене дека во многу мал број на национални законодавства се предвидени санкции за нематеријалните облици на корупција и само во редуциран обем се предвидени во позитивно правните норми.

Во одредени земји активниот поткуп не е правно санкциониран, додека во некои никриминацијата како и казнено-правната политика за активниот и пасивниот поткуп е еднаква. Според авторот Лабовиќ, поделбата на видовите на поткуп на активен и пасивен поткуп во однос на инкриминираноста и предвидените правни санкции, не соодветствува со бројот на случаи од правната пракса каде функционерите може да бараат поткуп директно или индиректно со користење на суптилни методи. Тука преку принуда се принудуваат корисниците на јавни услуги, учесниците на јавни тендери или други лица да станат странки во коруптивен процес.¹⁰

9 Димовски Г., ДИЛЕМИТЕ ВО ВРСКА СО НЕКОИ ОДРЕДБИ ОД КРИВИЧНИОТ ЗАКОНИК НА РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

10 Николовска С, Методика на истражување на економско - финансиски криминалитет, Скопје, 2013 година

Според мислењето на правните експерти, донесувањето на дефиниција на корупцијата која ќе биде прифатена од сите држави е многу тешка задача. Имено поради различните услови на живот, широкиот спектар на сфаќања на тоа што е претставува корупцијата, специфичните детерминирачки фактори за корупцијата во општествата придонесуваат оваа задача да е скоро неосвојлива.

Постојат и голем број на дилеми во поглед на тоа кои вршители на јавни дејности треба да бидат опфатени со легислативата против корупцијата. Честопати се поставува прашањето дали сите вработени во приватните компании треба да бидат вклучени во кривичното дело поткуп.¹¹

Но, едно прашање посебно се истакнува како проблематично, а тоа е дали сите категории на лица и позиции во јавната управа како и локалната самоуправа треба да бидат класифицирани *како* јавни службеници т.е функционери.

2.2. Видови и типови на корупција

2.2.1 Видови на корупција

Покрај постоењето на поткупот, во светските легислативни текови познати се и други кривични дела преку кои се инкриминирани и други коруптивни однесувања кои се поврзани со злоупотреба на службената положба и овластувања. Во однос на разликите во културните и социјалните услови на живеење во земјите во светото, постојат и разлики во дефинициите на корупцијата.

Постојат земји кои имаат порестриктивни методи и пристапи кон кривичните дела од областа на корупцијата, како и земји каде тоа не е случај, но тоа што е заедничко е дека во повеќето земји од светот постојат барем неколку базични кривични дела со кои се пенализира корупцијата.

Постои заеднички израз за да се објасни оваа структура на основни дела поврзани со корупцијата, таканаречената „црна корупција“. Овој тип на корупција преку овие законодавства е децидно моално осудена и како таква се смета дека потпаѓа во делата со најтешка кривична одговорност.

11 Лабовиќ, М., *Системска корупција и организиран криминал*, Скопје, 2016.

Во законодавството на Република Северна Македонија предвидени се 22 дела од областа на криминалната корупција. Сепак постојат многу други посуптилни изрази на корупцијата кои се наоѓаат на самата правна граница помеѓу нарушувањето на правото и неморалот. Постојењето на голем број на „сиви зони“ на корупцијата, како што се морално недозволените коруптивни акти, кои не се опфатени во легислативна смисла и инкриминирани и кои немаат прекршочен третман.

Тоа е резултат на честото постоење на двојни стандарди во многу држави, каде за делата за кои се санкционирани домашни јавни службеници и се сметаат за кривично-правно одговорни, додека пак странски јавни службеници не се сметаат за правно одговорни.¹²

Како друг вид на корупција се појавува и т.н „бела корупција“ што ги опфаќа како поим оние практики кои во одредени културни опкружувања не се сметаат за неморални. Овие однесувања се одраз на културата, традицијата и обичаите во една држава, додека пак во друга држава и традиција може да се сметаат не само за дел од сферата на нарушување на моралот туку и да бидат пропишани позитивно-правно како деликти. Делата кои се пропишани правно на тој начин најчесто се од дисциплинска и прекршочна природа.

Од тој аспект ќе направиме подлабока анализа на три значајни поими како што се непотизмот, кронизмот и патронажата. Непотизмот се појавува кога определени јавни функционери ги злоупотребуваат своите позиции, овластувања или влијанија со цел да издејствуваат лични и професионални бенефиции за нивни блиски роднини преку нивно вработување во органите на јавната власт.

Сепак потребно е да се каже дека во случаи кога компетенциите на кандидатите за вработувања, како и нивните професионални достигнувања се адекватни за работната позиција, не би требало да дојде до санкција. Имено доколку се применат либераните начела на демократските општества, секое лице има еднаков пристап до јавните работни места и функции.

¹² Николовска С., Методика на истражување на економско-финансиски криминалитет, Скопје 2013 година

Како чиста спротивност на тоа е кога карактеристиките и професионалните достигнувања на кандидатите не ги исполнуваат овие услови.¹³

Во тој случај потребно е да се санкционираат сторителите на ова дело. Потребно е тука да се спомене системот на меритократија -merit system, односно секое лице да добива бенефиции колку што заслужува или колку што дава за возврат на професионален план.¹⁴

Според голем број на правни експерти непотизмот не смее да остане само во доменот на „белата корупција“, но и само во „сивата корупција“. Со голед на неможноста секогаш да се примени системот на меритократија, но и неговите недостатоци на ниво на конкретен правен систем, потребно е да биде ова дело построго санкционирано во рамките на сеопфатните мерки и решенија на правниот систем.

Ова особено се прави при поставување на некомпетентни лица на високи и влијателни позиции во државата.

Во правната теорија постои ставот дека јавната организација со формална хиерархија, не смее да дозволи критериумот за именување на личност за одредена работна позиција да бидат поврзани со нивните лични својства како што се потеклото и роднинските врски, етничкото потекло, полот, возраста и други карактеристики...

Правната теорија предвидува изборот на вршителите на јавни дејности и избраните функционери да се прави исклучиво преку компетенциите на тие лица на професионален и личен план.

Кронизмот претставува појава која наликува на непотизмот, но овде постои разлика кај тоа што се работи за лица кои се блиски пријатели или другари на вршителот на јавна должност или избраниот функционер. Но, постои и друга разлика од позитивистички-правен аспект, тоа што има различен третман на оваа појава за разлика од својствата на односите со блиските роднини.

13 Камбовски В., *Основни методолошки проблеми на економското казнено право*, Годишник на Правниот факултет „Јустинијан Први“ во Скопје, том 41, 2004/2005, стр. 11-41, стр. 33.

14 Rose-Ackerman, Susan. *Corruption: A Study in Political Economy*. New York: Academic Press, 1978.

Еден значаен аспект е тоа што блиските и подалечните роднини не се избираат, туку тие се стекнати по семејната врска. Но, врските со пријателите и другарите се стекнуваат во текот на животот или работата на поединецот. Се смета дека доколку едно лице кое има висок општествен статус и има изграден став за лицата со кои стекнува пријателски или другарски односи, тоа лице има можност да просудува во поглед на професионалните и личните квалитети на своите блиски.

Тука не би требало блискиот однос со вршител на јавна должност или избран функционер да биде сметан за негативен во однос на изборот за професионален ангажман. Но, законските одредби се јасни дека треба да се почитува системот на меритократија и да се избираат лица за работните позиции само врз база на професионални и лични компетенции.

Одредени експерти сметаат дека таквите комбинаторики би оставиле можност за постоење на манипулации и нечесни работи поради лични интереси. Проблемот со ова мислење е тоа дека предјудиира дека јавните функционери и кандидатите за јавна служба имаат априори негативни цели и дека функционираат на штета на државниот апарат.¹⁵

Патронажата се појавува како поим кој е поврзан со кронизмот и има со него многу допирни точки, но има значајна разлика. Патронажата се појавува како феномен во кој централниот мотив е заштитата на интересите на некое лице од страна на моќни и влијателни лица кои ги застапуваат интересите на нивните клиенти. Карактеристиките како овие се поврзуваат со неразвиените и попримитивните општества, каде културното и образовното ниво не е високо, но тоа се случува и во постмодерното општество.

Правната теорија разликува два вида на патронажа. Првиот вид се поврзува со примитивните средини каде луѓето се понизок статус се зближуваат со лица кој се во повисоките ешалони на власта со цел да стекнат од нив одредени користи.

15 Johnston, Michael. Syndromes of Corruption: Wealth, Power, and Democracy. Cambridge University Press 2005

Авторот Алекс Вејнгард го нарекува овој вид „социјално - антрополошка" патронажа. Неминовно произлегува прашањето кои се интересите на моќните патрони да ги застапуваат интересите на своите клиенти, доколку се има во предвид дека помеѓу нив не постојат ниту пријателско-другарски, ниту роднински врски.

Во правната теорија се смета дека причината за ова е стекнувањето на послушност од страна на примателите на патронажата, со цел да се остварат цели на информирање на патроните за другите луѓе, давање на поддршка за политички цели итн...

Круцијално е да се напомене дека не може секое лице во едно општество кое е на ниска општествена скала да се поврзе со моќни патрони. Токму тоа ја прави анализата на овој тип на патронажа комплексна за анализирање.

Другиот тип на патронажа според Алекс Вејнгард е „политичко - научна" патронажа. Таа е окарактеризирана преку изразувањее на интересите низ призмата на организационите форми, што се наведува како карактеристика на општествата кои се водат од рационално-објективен систем на организација. Но, во ваквите општества не се исклучуваат изолирани примери на постоење на првиот вид на патронажа.

Размената на меѓусебните односи и интереси на еднаква основа се смета за есенцијална компонента во однос на првиот вид на патронажа. Есенцијално е да се сфати дека и покрај тоа што по овој систем се смета дека донесувањето на одлуки се води по рационалната основа, честопати се појавуваат одлуки доведени врз политичка позадина.

Она што можат овие два вида на патронажа да ни го покажат е дека модерните општества се базираат на мрежа на лични контакти и познанства и тие претставуваат најзначаен фактор за секое лице кое има амбиција за остварување на политичка кариера на највисоко ниво.

Поради постоењето на фактот дека довербата и лојалноста претставуваат особини кои имаат повеќе на значење во највисоките нивоа на социјалната хариерархиска пирамида, потребата од лица кон кои може да се изрази доверба во критични времиња станува многу важна.

Патрон-клиентелистичките односи се базираат на зависноста на лицата кои се клиенти во овие односи и кои добиваат одредени бенефиции од тоа што се вклучени во овие односи.

2.2.2. Типови на корупција

Правењето на поделба помеѓу различните типови на корупција во однос на нивната општествена опасност и штета претставува класификација која мора да се направи. Сепак станува збор за „неблагодарна“ работа бидејќи штетата која се прави врз општеството поради корупцијата не може да биде измерена само преку изгубените национални доходи, неостварените национални приходи, опортунитетниот трошок за неостварени странски инвестиции итн... Бидејќи се работи за далекусежна штета врз народот и моралот на народот, не постојат реформи кои може да ја подобрат оваа ситуацијата сами по себе.

Но, бидејќи е потребно да се направат обиди за класификација и дистинкција на различните типови на корупција, правните теоретичари се принудени тоа да го направат. Постојат повеќе критериуми за класификација на типовите на корупција.

Еден од нив е позиционираноста во државната и јавната хиерархија на сторителите на коруптивни дела. Според овој критериум постојат три нивоа:

- Ниска корупција
- Средна корупција
- Висока корупција¹⁶

16 Лабовиќ, М., Власта корумпира, Скопје, 2006.

Поделбата на типовите на корупција по овој критериум може да се прифати, но не треба да се направи потценување на пониските типови на корупција и нивното влијание врз социјалната сфера. Потребно е да се направи оваа поделба со цел да се воспостават критериуми кои ќе ги земат во предвид вредноста на штетите кои се причините, мотивите поради кои се причинети штетите, но и мултипликацијата на негативните ефекти.

Кај високиот тип на корупција, сторителите се најчесто членови на највисоките ешалони на власта во една држава и се носители на дискрециони овластувања за капиталните проекти во таа држава. Постојат голем број можности кои се појавуваат поради нивната улога во одлучувањето за значајни договори за јавни набавки, договори со мултинационални корпорации и спроведување на капитални проекти.

Овој тип на корупција не е исклучиво во својата појавна форма само кај ниско развиените земји. Во правната пракса се познати повеќе примери на корупциски скандали во високо развиените земји во кои вршителите на јавна должност и избраните функционери фаворизираат проекти кои се капитално интензивни без оглед на нивната економско-индустриска ефикасност.

Средниот тип на корупција се појавува кај вториот, третиот и четвртиот ешалон во националната хиерархија, што зависи од хиерархијата која е воспоставена од државата. Сепак се работи за вршители на јавни дејности и избрани функционери кои имаат дискрециони овластувања од областа на склучување на договори за јавни набавки, давање на концесии, увози на стоки и сл... Но, тука не се работи за износи на суми кои се големи како кај корупцијата кај највисоките нивоа на власта.

Меѓутоа овој тип на корупција далеку ги надминува примањата на вршителите на јавни дејности и избраните функционери, при што ова може да ги поттикне да навлезат во коруптивни дејства.

Нискиот тип на корупција се одвива меѓу најниските нивоа на администрацијата каде работат јавните службеници, полицајците, шалтерските работници и други функции во општеството. Овој тип на корупција има социјален карактер, но не се исклучуваат ни други мотиви.

Овој тип на корупција е поразителен за една држава бидејќи ги одразува последиците од социјалната ерозија и моралната декаденција каде се поткупуваат јавни службеници со минимални ресурси и услуги. Со оглед на тоа дека не се работи за значајни суми, во одредени земји постојат лимити на вредноста на тоа што може да биде прифатено како подарок.

Според истражувањата на правните експерти овој тип на корупција е скоро надминат во развиените земји, но превалентен во неразвиените земји и земјите во развој.

Во земјите во транзиција се прави додатна дистинкција помеѓу „запленување на државата“ и „административната корупција“. Кога станува збор за запленување на државата овој термин се однесува на ситуацијата кога делувањето на правни и физички лица влијае преку корумпирање на одлуките кои се донесуваат во Парламентарниот дом, но и врз одлуки кои се донесуваат со декрети од страна на највисоките претставници на власта.

Од друга страна административната корупција се однесува на ситуација каде намерно се врши кршење на постојните позитивни закони и други прописи со цел да дојде до противправни незаслужени користи преку корумпирање на вршителите на јавни должности и избраните функционери.

Заеднички елемент на овие состојби е тоа што двата типа на корупција може да бидат иницирани и од страна на лицата кои посакуваат одредени материјални бенефиции, но и самите вршители на јавни должности и избрани функционери. Разликата помеѓу овие два типа на корупција се наоѓа во тоа што постојат нивоа на институционализација на коруптивните трансакции.

Есенцијално е да се каже дека запленувањето на државата се смета теоретски за привилегија на службениците на највисоките институции на државата, додека пак административната корупција може да биде присутна и на повисоките типови на корупција, но најчесто се поврзува со средниот тип на корупција.

Постоењето на овие различни типови на корупција го усложнува прашањето за природата на корупцијата, но исто така дава увид во тоа дека се работи за комплексно прашање за кое мора да се размислува на различни нивоа.

2.3. Појавни форми на корупцијата

Доколку го прифатиме фактот дека корупцијата покрај постоењето на нејзините различни аспекти како што се антрополошко-психолошки, етички, културни, историско-традиционални, криминолошки, правни и економски, има и свој политички аспект. Примарно за справување со корупцијата е креирање на систем кој ќе биде добро организиран, ќе овозможи фер и транспарентни услови на работењето на владините органи и кој ќе ги сведи шансите и мотивите за појава на коруптивни дејствија.

Според голем број на експерти борбата против корупцијата најпрво треба да биде дел од подобрувањето на улогата на политичкиот систем. Како што можеме да видиме од познатата мисла на Лордот Актон „власта корумпира, а апсолутната власт апсолутно корумпира“, постои огромна опасност од појава на коруптивни мисли и дејства кај јавните службеници и избраните функционери. Генезата на филозофските размислувања за корупцијата можеме да ја најдеме во делата на големите филозофи Платон и Аристотел, што ни докажува дека постои од античко време. Оваа идеја се развива низ делата на филозофите од областа на политичката филозофија во средниот век, па се до модерните филозофи кои се бават со оваа тематика.

Според модерните сфаќања за корупцијата примарните интереси поврзани со корупцијата се однесуваат на стекнувањето на имот на противправен начин како главна цел на корупцијата. Тоа е поврзано со остварувањето на различни нагони, желби, задоволства, но и верувања на лицата кои ги искористуваат своите положба и моќ за да стекнат имот на противправен начин. Преку ова можеме да видиме дека и покрај тоа што стапката на корупција варира во различни општества, сепак таа постои во сите политички системи и социјални сфери и во различни појавни облици.

Базичниот елемент на постоење на основа за корупција е постоењето на политичкиот систем и јавните служби. Правните експерти велат дека насекаде во светот корумпираните структури се носители на државни и јавни функции, но и дека пасивниот поткуп секаде се казнува на позначаен начин од активниот. Тука не е значајно кои инцентиви се користат или кои се поттикнувачите на коруптивниот однос, без разлика дали се тоа актери од бизнис секторот или самите јавни службеници, или други јавни чинители.

Тука фокусот е ставен врз тоа дека корупцијата се креира во и преку власта, при што највисоките носители на власта во една држава имаат најголема одговорност да ја намалат опасноста од коруптивни дејства. Доколку тие се случат овие лица имаат одговорност да ги намалат штетите кои корупцијата ги предизвикува и да ги искористат систе правни и политички средства кои ги имаат на располагање во текот на менаџирањето на власта.

Потребно е да се знае дека од етиолошки аспект високата корупција ексклузивно можеме да ја согледаме кај највисоките носители на власта, за разлика од ниската и средната корупција кои се појавуваат кај маргинализираните кругови на јавната администрација.

Не треба да се заборави дека светот доживеа енормни трансформации во последниве декади и дека моментално најважниот аспект на политичката моќ и нејзин извор е во капиталот и финансиската моќ. Поради тоа изворот на нивно зголемување може да биде согледан преку корупцијата од страна на високите ешелони на власта кои имаат проминентни улоги во политичкиот систем и кои со себе носат голем број на одговорности и овластувања.

Според одредени автори феноменот на корупцијата со себе носи голем број на димензии, при што корупцијата како феномен е креиран поради политички придобивки. Предвидени се голем број на можни реформи на политичкиот и економскиот систем со цел борба против корупцијата, и овие фактори можеме да ги наречеме индетерминистички.

Може врз овие фактори директно да се влијае со цел да се влијае директно врз корупција.¹⁷ Но, треба да го сфатиме и постоењето на детерминистичките фактори кои не се менуваат низ историјата и кои не се предмет на директни или индиректни општествени интервенции со кои би се видоизмениле. Пред се ова се однесува на доменот на културата каде постојат голем број на навики, обичаи, менталитет, но и традиција на еден народ. Тука не се можни интервенции на ефикасен и ефективен начин со цел да се влијае директно врз корупцијата.

Одредени автори посочуваат дека постојат и примери каде и покрај директното и бескомпромисно имплементирање на правни и економски реформи, не се постигна значителен ефект на намалување на корупцијата, како што е случај со реформите имплементирани во Бугарија и во Романија. Некои автори тврдат дека процесот на либерализација на пазарот не може да доведе до намалување на корупцијата, туку на нејзино зголемување.

Еден фактор кој се поврзува со корупцијата е факторот на степенот на економска неефикасност и неуспешност на државата со степенот на корупцијата. Но, современиот научен приод има се помалку докази за да го прифати ова тврдење.

Притоа значајно е да се сфати дека во борбата со корупцијата не постои пристап кој треба да се сфати како сеопфатен. Напротив потребно е да бидат направени детални анализи со цел да се согледа причината за појавата на корупцијата во едно општество со цел да може да се најдат најефикасните и најефективните методи. Справувањето со политичката корупција е едно од најесенцијалните прашања на правото.

17 Миодраг Лабовиќ (2006). „Власта корумпира“, Де Гама, Скопје.

2.4 КОНЦЕПТОТ НА НЕЗАКОНСКИ ЗБОГАТУВАЊЕ

Во поглед на историскиот развој на терминот „незаконско збогатување" есенцијално е да се каже дека првиот обид да се имплементира како дело во законската регулатива е направен во Аргентина. Имено аргентинскиот конгресмен Короминас Сегура се обиде да го вклучи ова дело во законскиот апарат на Аргентина. Првобитниот обид беше неуспешен, но со текот на времето се појавија се повеќе успешни обиди за имплементација на ова дело во законодавствата на голем број на земји.

Историски значаен момент е кога Хонг Конг во раните 1950 - ти години воведо дисциплински мерки за оние јавни службеници и избрани функционери кои не можат да дадат објаснување за потеклото на имотот кој го поседуваат. Овој закон беше предвесник на новото време во справувањето со коруптивните практики во Хонг Конг и кулминираше со донесувањето на Законот за незаконско збогатување кој стана оперативен во 1971 година.

Ваков пример имаме и на Филипините каде во 1955 година беше воведена првата верзија на ваков закон, преку кој имотите кои беа поседувани од страна на јавните службеници и кои беа несоодветно повисоки во однос на нивните законски приходи беа сметани за незаконски стекнати освен во случаи кога службеното лице има адекватно однесување. Во 1960 во Пакистан беше воведен закон за незаконско збогатување како кривично дело преку Актот за превенција на корупцијата во Пакистан и беше насловено како „поседување на непропорционален имот во однос на познатите извори на приходи.“ Со ова дело беа предвидени повеќе казни како затвор, парични казни и конфискација на имотот.

Во меѓувреме во 1964 година во Индија се појави сличен закон, исто како и во Аргентина каде конечно беше имплементиран концептот на незаконското збогатување во законодавството. Поминаа повеќе од 20 години од првобитните обиди на конгресменот Родолфо Короминас Сегура да го вметне ова дело во законодавството на Аргентина. Слични законски решенија се појавија и во Египет во 1975 година.

Со овие законски решенија се наведоа сите згоелмувања на богатството на јавните службеници кои не се пропорционални со нивните ресурси како нелегални добивки. Вакви закони се воведоа и во Сенегал во 1981 година што значеше дека секој јавен службеник кој не е подготвен да даде докази за законското потекло на имотот кој го поседува ќе биде сметан за кривично одговорен.¹⁸

Брунеи исто така воведоа закон во 1982 година кој беше рефлексивен на законите воведени во Хонг Конг и кои предвидуваа казни за јавните службеници кои имаат во своја сопственост имот со непознато потекло. Ова законско решение предвидуваше дека секој јавен службеник кој контролира имот и кој одржува животен стандард кој не е пропорционален со нивните законски примања се смета за кривично одговорен. Беа имплементирани законски решенија и во земјите како Куба, Турција и Нигер.

Во 1966 беше направено интернационално признавање на концептот на незаконско збогатување со донесувањето на Интер-Американската конвенција против корупцијата и ова беше првата конвенција која го вклучи незаконското збогатување.

Особено значаен придонес во кривично-правното обликување на кривичното дело – незаконско збогатување - има во законодавствата на САД, Италија, Холандија, Сингапур и други земји

2.5 Дефинирање на актот на незаконско збогатување

Прифаќањето на легалниот концепт на незаконско збогатување не придонесе за негово концизно и децидно спаќање од страна на правните експерти. Не постои светски прифатена дефиниција на тоа што претставува незаконското збогатување, што придонесува конципирањето на ова дело во националните законодавства на земјите да има значајни разлики.

И покрај тоа што Конвенцијата против корупцијата донесена од страна на Обединетите Нации дава своевидна дефиниција во членот 20, таа дефиниција не може да биде сметана за универзална дефиниција за незаконското збогатување.

18 Andrew Dornbierer (2021). „*Illicit enrichment. A guide to laws targeting unexplained wealth*”, Basel Institute for Governance, Switzerland.

И покрај тоа што оваа конвенција нуди увид во тоа како може да биде конципирана оваа идеја, сепак, голем број на земји имаат значително поинакви дефиниции од онаа наведена во членот 20 на конвенцијата.

Одредбата од членот 20 на наведената конвенција гласи: „Во согласност со нејзиниот устав и основните принципи на нејзиниот правен систем, секоја држава членка ќе размисли за усвојување на такви законодавни и други мерки што може да бидат неопходни за да се утврди како кривично дело, кога е извршено намерно, незаконското збогатување, т.е. значително зголемување на имотот на јавен службеник што тој или таа не може разумно да го објасни во однос на неговиот или нејзиниот законски приход.“¹⁹

Без оглед на тоа што оваа конвенција го конципира незаконското збогатување како намерно и значајно зголемување на имотот на јавен службеник кој не може да биде објаснет од негова страна, голем број на законодавства преземаат поширок пристап. Голем број на законодавства не сметаат дека збогатувањето мора да биде намерно и значајно или дека може да биде направено само од страна на јавни службеници.

Со цел да може да се генерира универзална дефиниција, таа мора да има поширок опфат од дефиниција наведена во членот 20 од Конвенцијата на Обединетите Нации за борба против корупцијата. Сепак правните експерти сметаат дека актот на незаконско збогатување може да биде сведен на два фундаментални сегменти кои се присутни во скоро сите интерпретации на ова дело. На базично ниво ова дело може да биде дефинирано како уживање на богатство кој не е оправдан при согледување на законски стекнатиот имот. Исто така во законодавствата друг важен сегмент се субјектите кои го извршуваат делото, при што постојат разни варијации на ограничувањето на кои лица се однесува делото.

19 Член 20 од Конвенцијата на Обединетите Нации за борба против корупцијата

Начините на кои може да се поврзат овие два сегменти варираат, но правната теорија сугерира дека тие може да бидат легислативно опфатени и комплексностите на нивното правно внесување може да варираат во однос на законодавствата каде тоа се прави.

Имплементацијата на законите за незаконско збогатување во правната пракса не бараат од државите да мора да докажуваат дека осомничените лица се осудени за кривични дела или дека поврзани или одделни кривични дела биле сторени од страна на осомничените лица.

Државите исто така немаат обврска да докажуваат дека богатството е стекнато на противправен начин. Предвидено е изрекување цивилни или кривични санкции само врз база на фактот дека стекнувањето на имот кој не е адекватен со нивниот законски стекнат приход и фактот дека осомниченото лице нема законски прифатливи објаснувања за потеклото на имотот.

2.6 ПРОТИВПРАВНО СТЕКНУВАЊЕ И ПРИКРИВАЊЕ ИМОТ

Со Законот за измени и дополнувања на Кривичниот законик од 2009 година²⁰, делото Противправно стекнување и прикривање имот, не претставува суштински промена во конститутивните елементи на делото „Прикривање на потеклото на несразмерно стекнат имот". Новитетите кои се воведени со измените во есенцијата на делото, но и во неговиот назив се однесуваат пред се на законските обврски за пријавувањето на имотот при стапување во служба, но и на секоја промена во текот на службата и на крајот на службата.

Сите вршители на јавни дејности и избрани функционери имаат законска обврска на почетокот на своите работни ангажмани и мандати да ја изнесат својата финансиска состојба и имотот кој го поседуваат, при што го наведуваат и имотот кој го поседуваат членовите на нивните семејства. На тој начин преку информирање на надлежните институции за имотот кој го поседуваат, но и неговите промени тие ја остваруваат обврската која ја налага членот 359-а „Противправно стекнување и

²⁰ *Сл. Весник на РМ бр. 114/09.*

прикривање имот".

Преку конципирањето на ова дело Законодавецот врши инкриминација на делата сторени од страна на службени лица и одговорните лица во јавни претпријатија, јавни установи или други правни лица кои раководат со државен капитал. Предвидено е законско процесуирање и пенализација на овие лица во случај на неизвестување за имотната состојба и промените во неа и за давањето на лажни информации за имотната состојба.

Исто така, ова дело ги опфаќа состојбите каде горенаведените лица стекнуваат имот со значителна вредност која ги надминува во значајни размери законските приходи, но и состојбите кога се работи за прикривање на изворите на имотот.

Ова дело претставува единствено во нашето законодавство по повеќе параметри, меѓу кои и тоа дека товарот на докажување на делото се става на осомниченото лице. Законски е предвидена постапка пред суд каде обвинетото лице ќе треба да елаборира за потеклото на имотот и каде се очекува да даде детални информации.

Имотот на осомничениот може да биде одземен во следните случаи:

- Кога осомниченото лице не дава информации за потеклото на имотот.
- Кога осомниченото лице дава лажни податоци за потеклото на имотот.
- Кога осомниченото лице не дава податоци за потеклото на имотот.
- Кога осомниченото лице стекнало имот кој има значајно повисока вредност од неговите законски остварени приходи.

Претставува значајна промена во поглед на претходните законски решенија тоа што ова дело го земе во предвид и имотот на членовите на семејството на осомниченото лице кој е остварен или пренесен на нивно име доколку не бил исплатен надомест што одговара на вредноста на тој имот. Но, ова законско решенија опфаќа и трети лица доколку не успеат да докажат дека за одреден предмет или имот исплатиле надомест кој одговара на реалната вредност на предметот или имотот.

Нашето законодавство не располага со закон за потекло на имот, поради што со измените во Кривичниот законик уште од 2004 година направи инклузија на инкриминацијата за криминалното стекнување на сопствеништво врз предмет или имот со елементи на делото „Прикривање на потеклото на несразмерно стекнат имот“.

Во видоизменетото дело се врши воведување на нов елемент т.е нова законска обврска која ќе означува потреба од пријавување на имот од страна на вршителите на јавни дејности и избраните функционери.

Се предвидува и проверка на нивната имотна состојба како и за имотната состојба на јавните службеници во јавните претпријатија, јавните установи и правните лица кои располагаат со државен капитал.

Со измените на Казнениот Законик од 2009 со оглед на тоа што во самата инкриминација се наведува и дека тој имот треба да биде конфискуван, поради тоа што сторителите за тие богатства ја искористиле својата службена положба, ги пречекориле своите овластувања, дејствувале на морално и правно корумпиран начин и се стекнале со имоти кои ги надминуваат нивните законски приходи, но и законските приходи на членовите на нивните семејства.

Историјата на случаите од овој тип во Република Северна Македонија не поучува дека во минатото голем број на сторителите на вакви дела успеваа да го заштитат имотот стекнат на нелегален начин. Исто така постоеше голем број на случаи каде службените и одговорните лица иако го познаваа законот и нивната обврска за пријавување на својот имот до Антикорупциската комисија, тие тоа не го правеа. Овие случаи беа земени во предвид, но не резултираа со законска завршница.

Поради тоа беше есенцијално да се воведат овие законски измени со цел да може да бидат пенализирани ваквите однесувања и да биде обесштетена државата. Вршителите на јавни дејности и избраните функционери имаат обврска во рок од 30 дена од денот на почетокот на нивниот работен ангажман го пополнат анкетниот лист кој ќе ја содржи нивната имотна состојба и имотната состојба на членовите на потесните семејства. Истиот законски рок се применува и при разрешување или престанок на работниот однос.

Според правните експерти ова се смета како превентивна мерка со цел борба против стекнувањето на богатство кое не кореспондира со законските приходи на вршителите на јавни дејност и избраните функционери и нивните потесни семејства. Имотот кој е предмет на пријавување во анкетниот лист се состои од целовкупниот недвижен и движен имот, имотните побарувања, долговите, банкарските сметки и други ставки.

Членот 395 - а од Кривичниот законик ги смета за криминални однесувања делата како непријавување на имот, нецелосно пријавување на имот, давањето на лажни искази поврзани со имотната состојба и непријавувањето, нецелосното пријавување и давањето на лажни искази за промените во имотната состојба во текот на работниот ангажман. Службените и одговорните лица имаат законска обврска да даваат точни податоци и да ги даваат тие податоци во законски предвидените рокови. Обврска за пополнување на анкетни листови имаат и службените лица при вработување во државните органи, но исто така и во општините.

Една од дефинициите која постои во правната теорија е следната „Со оваа инкриминација создадена е правна основа за ангажирање на сите надлежни институции, пред се Управата за јавни приходи, за спроведувањето на постапки за утврдување на реалните состојби со пријавениот имот врз податоците за вистинските приходи и реалните податоци на она што службените лица го пријавуваат како приход и фактички имот со кој истите располагаат.“

Преку оваа дефиниција можеме да видиме дека се смета дека Управата за јавни приходи го има приматот на надлежност во постапување во постапки кои се наменети за утврдување на фактичката состојба на пријавениот имот врз база на податоците за вистинските и реални податоци за пријавениот имот и приходи од страна на функционерите.

Постапката која е поврзана со членот 359 - а од Кривичниот законик е спроведена од страна на Управата за јавни приходи по службена должно, но и по барање на Државната комисија за спречување на корупцијата.

Авторот Маневски М. говори „Очигледно е дека законодавецот воведува инструменти за следење на имотната состојба на функционерите односно избраните и именувани лица за да се пречи користењето на функцијата за стекнување на имот на незаконит начин со злоупотреба на положбата и со други корупциски кривични дела. Обврската за пријавување на имот е предвидена за службените и одговорни лица во јавните претпријатија и јавните установи“.

Сепак во правната теорија постои дилемата дали инкриминацијата предвидена по член 359 - а од Кривичниот законик важи и за останатите службени и одговорни лица, пред се за лицата во државните органи кои преку искористување на нивното влијание и невршење на задлжителни контроли издејствувале имотна корист која е несразмерна со нивните законски приходи. Овие лица преку искористување на службената положба и овластување се стекнале со неправно стекнат имот.

Одредени автори дека во постапките за откривање и расветлување на овие инкриминации од суштинско значење е обрнувањето на внимание на испитувањето на имотот на сторителите, но и нивните потесни семејства и постапките за оттуѓување и стекнување на имот и договорите кои се поврзани со имотот.

Потребно е да се истражи дали данокот е платен за тие купопродажби и да се истражи дали е дадена противвредност која е еднаква на вредноста на имотот кој бил стекнат.²¹

Но, исто така важно е да се истражи дали договорите се реални или фиктивни. Чест е случајот каде сторителите ја прикриваат имотната состојба со која се стекнуваат за време на своите работни ангажмани преку нејзино префрлање на членови на поширокото семејство или пријатели. Во исто време тие активно располагаат со имотот, без оглед на тоа дали имотот е движен или недвижен и дали се работи за други типови на имот како акции и други имотни права и предмети.

21 Д-р Светлана Николоска, „Методика на истражување на економско-финансиски криминалитет“ , Универзитет „Св Климент Охридски“ - Битола 2013

Поранешната јавна обвинителка обвинителка и министерска за внатрешни работи на Романија Моника Маковеј, го предвидува следниот тек на процесот на водење на истраги за противправно стекнат имот од страна на вршители на јавни должности и избрани функционери:

- Пресметување на поранешните легално стекнати приходи од неслужбената позиција (приход стекнат за време на приватна работа кој мора да биде наведен во анкетниот лист и за кој се претпоставува дека е реален и правно стекнат).
- Пресметување на приходите/платите во текот на извршување на работните обврски предвидени со работниот ангажман (овие позиции се прецизирани во ставот 2 од членот 359 во Казнениот законик на Република Северна Македонија).
- Утврдување на имотната состојба по завршување на работниот ангажман како вршител на јавна должност или избран функционер, во случај кога постојат сомнежи за правноста на стекнатиот имот.
- Правење на компаративна анализа на анкетниот лист за состојба при започнување на работниот ангажман и состојбата која се смета дека е сомнителна.
- Изведување на заклучоци во поглед на тоа дали се работи за законски стекнати приходи и имот во согласност со примањата на осомничениот и примањата на неговото семејство или осомничениот стекнал имот кој не одговара на неговите законски примања и примањата на неговото потесно семејство.

Процесот на откривање, расветлување и докажување на делото „Противправно стекнување и прикривање имот“ најчесто се поврзува со други дела т.е со извршување на други дела од областа на кривичните дела против службената должност или други дела преку кои осомничениот стекнал противправна имотна корист. Со цел да може да биде направена компаративната анализа наведена од Моника Маковеј, треба да се анализира имотната состојба на осомниченото лице.

Овие податоци претставуваат прелиминарни податоци преку кои може да се направи споредба со предметниот имот кој се смета за спорен. Потребно е да биде спроведена координирана постапка со примена на повеќе законски мерки и дејствија со цел да се истражи претходно пријавениот имот и дури подоцна да се анализираат дополнително стекнатите имоти и имотни користи по започнувањето на работниот ангажман.

Потребно е да се имплементира мерката на увид во деловната документација со цел да може да се анализираат сите договори и солемнизации за пренос на имот во кој учествувало осомниченото лице и членовите на неговото семејство. Притоа потребно е биде земен во предвид и имотот во странство кој го има осомниченото лице преку меѓународна кооперација.

Потребна е соработка помеѓу лицата со полициски овластувања и лицата кои работат во областа на деловното разузнавање со цел да може да се пронајдат целосно остварените приноси и целовкупниот имот кој го поседува осомниченото лице и неговото потесно семејство.

Со цел да се стекне увид во реалната имотна состојба на осомниченото лице се прави увид во неговиот дом кој може да биде пријавен и оданочен според својата реална вредност, но вредноста на инвентарот во домот може да биде значително повисока, при што може да биде утврдено дека осомниченото лице поседува мебел со висока вредност, уметнички дела со значителна вредност и многу други типови на подвижен имот. Пронаоѓањето на подвижен имот со голема вредност може да предизвика дополнителен сомнеж за вината на осомниченото лице.

Постојат случаи каде противправно стекнатата имотна корист се искористува за луксузни патувања и скапоцени предмети во домот, луксузни предмети за лична употреба и разни типови на накит. Вредноста на сите овие предмети и услуги треба да биде реално оценета, да се дознае времето на набавка, да се истражи по која цена тие се набавени.

Осомниченото лице има законска обврска да даде рационален одговорот за потеклото на финансиските средства кои се искористени за купување на овие производи и услуги или да изјави дека се добиени на подарок- цена на коруптивно однесување. Но, со цел да можеме да говориме за сторено кривично дело потребно е да се обезбедат дополнителни докази дека вредноста на овие производи и услуги значително ги надминува законски остварените приходи во време на работниот ангажаман на осомниченото лице.

2.7 ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА НА ДЕЛОТО ПРОТИВПРАВНО СТЕКНУВАЊЕ И ПРИКРИВАЊЕ ИМОТ

Круцијално е да се направи прецизно дефинирање на законските норми за ова кривично дело на теоретско ниво и да се опфатат аспектите кои се однесуваат на институциите кои се задолжени за да ги спроведуваат одредбите поврзани со членот 359-а од Кривичниот законик на Република Северна Македонија.

Според правните експерти потребно е да се креира рамка за постапување при практична примена на ова дело во судската пракса, каде би биле наведени условите кога се применува ова дело и механизмите кои е потребно да се искористат.

Неизбежно е во услови на непостоење на имотен лимит наведени во законските одредби кои се посветени на ова дело, потребно е да се определи критериум кој ќе одреди дали стекнатиот имот е стекнат на правен или противправен начин. Потребно е да се почитува претпоставката на невиност, при што постапката за докажување на делото мора да се одвива на дискретен начин. Надлежните институции може да добиваат докази за да ја испитуваат вината на осомничените лица и од домашни и странски институции. Тие можат да побараат податоци и од Еуропол и Интерпол, но во исто време може и да ги споредуваат сегашните и минатите цени на имотот кој го поседуваат осомничените лица.

Голем број на експерти сметаат дека методолошки мора да се разработи делото и да се генерираат критериуми кои ќе може да помогнат во тоа да се утврди или негира вината на осомничените лица. Имплементацијата на ова дело може да се направи само во методолошки добро утврдена постапка, каде најпрво се истражуваат оние лица кои располагаат со најголем капитал.²²

Според некои експерти за успешноста на овие постапки од есенцијално значење е граѓаните да имаат доверба во институциите, поради што постапките е најдобро да се направат за политичкиот естаблишмент, а дури подоцна за опозицијата. На овој начин ќе се оневозможи постоењето на фаворитизам на една страна и политички реваншизам на друга страна.

Потребно е да се сфати дека еден од условите за започнување на постапка поврзана со делото наведено во членот 359 - а од Кривичниот законик на Република Северна Македонија е тоа што случаите кои се гонат по службена должност приоритетно ќе се отворат за оние лица за кои веќе постојат постапи за други кривични дела предвидени со Кривичниот законик.

Кај овие сторители од објективни причини не може да се обезбедат докази и поради тоа ќе се прибегне кон отварање на постапка за ова дело.

Ова значи дека започнувањето на постапка за делото „Противправно стекнување и прикривање имот“ ќе започне во случај кога надлежната институција смета дека против осомниченото лице не може да дојде до валидни докази за друго кривично дело и покрај тоа што постојат основани сомнежи. Во таков случај не може да се издигнат претпоставките на степен на основано сомнение и поради тоа се одлучува надлежната институција да ја испитува одговорноста на осомниченото лице за делото „Противправно стекнување и прикривање имот“ според одредбите на член 359-а од Кривичниот законик на Република Северна Македонија.

Некои автори се осврнуваат и кон тоа дека делото „Противправно стекнување и прикривање имот“ треба да ги земе во предвид и случаите на енормно богатење во транзицискиот период.

22 Доц Д-р Миодраг Лабовиќ (2006). „Власта корумпира“, Де Гама ,Скопје

Тие сметаат дека ревизиските процеси за криминално спровените приватизации се позитивни, но сметаат дека тоа е извршено на неметодичен начин и селективно. Овие постапки колку и да се значајни, сепак имаат недостиг во поглед на нивната опсежност и поради тоа тие само површно ја опфаќаат проблематиката.²³

Со цел правилна имплементација на одредбите од членот 359-а од Кривичниот законик на Република Северна Македонија „Противправно стекнување и прикривање имот“ потребно е да се креираат и одредени законски реформи. Потребно е освен правното имплементирање на ова дело да се пристапи и кон креирање на превентивни мерки во форма на квалитативни реформи во институциите во државата. Преку овие реформи може да се направи намалување на причините и можностите за коруптивни процеси во работењето.

Во јавноста се појави загриженост поради можните импликации од имплементацијата на ова дело и нејзиното влијание врз стопанството поради отварањето на случаи поврзани со приватизирани компании.

Одреден дел од експертите сметаат дека ова нема да биде проблем бидејќи компаниите кои се коруптивно приватизирани во моментот со своето работење вршат повеќе негативно влијание во стопанството. Преку промена на структурите на сопственоста во претпријатијата кои се приватизирани и преку нивно повторно приватизирање на законски начин може да се искорени нелојалната конкуренција и да се намали економско-правниот криминалитет.

Еден од проблемите кои се појавува од имплементирањето на делото „Противправно стекнување и прикривање имот“ е можната депатризација на овие средства. Но, треба да се има во предвид дека постојат проблеми со оттуѓувањето на тој капитал и негово пренесување во странство.

Имено постојат мерки на финансиските системи во развиените земји поради кои овој капитал најчесто се инвестирање во недвижности чија сопственост може да се докаже.

23 Доц Д-р Миодраг Лабовиќ (2006). „Власта корумпира“, Де Гама ,Скопје

Од друга страна некои експерти веќе сметаат дека најголем дел од противправно стекнатиот капитал е веќе пренесен во странство со што сторителите на кривични дела од областа на економско-финансискиот криминалитет сакаат да го заштитат својот капитал.²⁴

Не може да се исклучи ни можноста за депатризација на капиталот и преку интернационалните финансиски текови, странските и мешовити компании, даночните оази итн... Поради тоа потребно е да се направи подлабока анализа пред да се имплементира ова дело за да се утврди фактичката состојба.

Донесената одлука за начините на имплементација на ова дело треба да биде таква што ќе ги земе во предвид правните, економските и социјалните потреби на Република Северна Македонија и ќе ги заштити нејзините интереси. Но, треба да разгледаме неколку можни случаи поврзани со оттуѓувањето на овој имот од државата.

Во случај каде се утврдува дека најголем дел од криминално стекнатиот капитал се наоѓа во Република Северна Македонија потребно е децидно да се пристапи кон имплементација на одредбите од Кривичниот законик поврзани со делото „Противправно стекнување и прикривање имот“.

Но, доколку постои случај каде криминално стекнатиот имот се наоѓа во други држави, при што домашното законодавство би се нашло пред предизвикот на репатријација на тој капитал преку долги процеси на докажување, може да се пристапи кон методот на амнестирање на криминалниот крупен капитал.

Од интерес на трудот и неговата точност е да напомене дека во овој случај не станува за традиционална амнестија, бидејќи не постојат непобитни докази дека имотот е стекнат на криминален начин. Но, се претпоставува во однос на расположливите податоци од оперативен карактер дека капиталот е стекнат на противправен начин.

24 Доц Д-р Миодраг Лабовиќ (2006). Власти корумпира, Де Гама, Скопје

Од правната литература, но и економската практика можеме да увидиме дека во овие случаи власта и бизнис секторот може да склопат договор поврзан со овој капитал. Власта може да понуди поволни услови за поврат на тој капитал и да се откажи од гонење за тој капитал и дополнително докажување на дела поврзани со стекнувањето на тој капитал преку судски процеси.

Повратениот капитал би бил бенефицијарен за економијата на Република Северна Македонија и поради тоа се смета дека оваа постапка би помогнала во исполнување на параметарот за почитување на правните, економските и социјалните интереси на Република Северна Македонија.

Имплементацијата на оваа мерка со оглед на карактерот на правосудството во Република Северна Македонија не е препорачлива, поради тоа што може да дојде до промени на политички карактер и други значајни промени кои може да влијаат негативно врз исполнувањето на ветувањата дадени по оваа мерка. Есенцијално е да се напомене дека станува збор за „центлменски договор“ помеѓу власта и бизнис елитите, што поради непостоењето на законски пропишани методи на заштита може да доведе до нарушување на овој договор.

Повратот на противправно стекнатиот капитал е комплексно прашање и поради тоа претставува предизвик за правосудниот систем на Република Северна Македонија. Сепак мала е веројатноста дека државата нема увид во крупниот капитал кој ја напуштил државата, и меѓународно-правните системи и мерки кои може да бидат применети за репатријација на капиталот доколку се докаже дека е стекнат на противправен начин и доколку се докаже дека е оштетена Република Северна Македонија.

Повратот на тој капитал може да помогне на економијата на Република Северна Македонија сериозно да се подобри, пред се имајќи ја во предвид стапката на сиромаштија и стапката на невработеност. Тоа го повлекува и прашањето на реинвестирањето на тие пари во економијата на Република Северна Македонија на рационален и економски оправдан начин веднаш по нивната репатријација. Експертите го предлагаат методот на инвестирање во развојот на малите и средните бизниси, но и развој на нови технологии.

Но, круцијално е да се сфати дека и покрај тоа што можеме да се стремиме кон создавање на дециден и кохерентен правен систем сепак постојат одредени можности за повторно сторување на кривични дела. Но, имплементацијата на делото според членот 359-а од Кривичниот законик на Република Северна Македонија претставува можност за задоволување на правдата.

Многу поважно од ова е воведувањето на ред во општеството во Република Северна Македонија и прекинувањето на девијантните однесувања од областа на економско-правниот криминалитет. Овие дела имаат потенцијал да ја разорат економијата на државата на уште подлабоко ниво, но исто така и да поттикнат нови сторители поради непостоењето на кохезивна правна регулатива.

За Република Северна Македонија важно е и да ја врати довербата на граѓаните кон правниот систем. Круцијално е граѓаните да го познаваат капацитетот на институциите во Република Северна Македонија во справување со економско-правниот криминалитет и казнувањето на сторителите на дела од таа област.

3 ДЕЛ

КРИВИЧНО – ПРАВНИ И КРИМИНАЛИСТИЧКИ КАРАКТЕРИСТИКИ НА КРИВИЧНОТО ДЕЛО „ПРОТИВПРАВНО СТЕКНУВАЊЕ И ПРИКРИВАЊЕ ИМОТ“

3.ЗАКОНСКИ ПРЕДВИДЕНИ СТОРИТЕЛИ НА ДЕЛОТО „ПРОТИВПРАВНО СТЕКНУВАЊЕ И ПРИКРИВАЊЕ ИМОТ“

Кривичниот законик на Република Северна Македонија ги предвидува следните лица како можни сторители на делото предвидено со членот 359 - а од Кривичниот законик на Република Северна Македонија. Нивното дефинирање е наведено во Кривичниот законик на Република Северна Македонија член 122 „Значење на изразите во овој законик“.

Според членот 122 став 4 од Кривичниот законик на Република Северна Македонија дефиниран е изразот службено лице:

„Како службено лице, кога тоа е означено како сторител на кривично дело се смета:

а) претседателот на Република Македонија, поставените амбасадори и други претставници на Република Македонија во странство и именувани лица од претседателот на Република Македонија, избран или именуван функционер во и од Собранието на Република Македонија, во Владата на Република Македонија, во органите на државната управа, во судовите, Јавното обвинителство, Судскиот совет на Република Македонија, Советот на јавните обвинители на Република Македонија и други органи и организации што вршат определени стручни, управни и други работи во рамките на правата и должностите на Републиката, во единиците на локалната самоуправа, како и лица кои постојано или повремено вршат службена должност во овие органи и организации;

б) државен службеник кој врши стручни, нормативно-правни, извршни, управно-надзорни работи и управни работи во согласност со Уставот и со закон,

в) овластено лице во правно лице на кое со закон или со друг пропис донесен врз основа на закон му е доверено вршење на јавни овластувања, кога должноста ја врши во рамките на тие овластувања, како и овластено лице за застапување на здруженија, фондации, сојузи и организациони облици на странски организации, спортски здруженија и други правни лица во областа на спортот,

г) лице кое врши определени службени должности врз основа на овластување дадено со закон или со други прописи донесени врз основа на закон,

д) воено лице кога се во прашање кривични дела кај кои како извршител е означено службено лице и

ѓ) претставник на странска држава или на меѓународна организација во Република Македонија"

Според членот 122 став 7 дефиниран е изразот одговорно лице:²⁵

„Како одговорно лице во правно лице се смета лице во правно лице на кое со оглед на неговата функција или врз посебно овластување во правното лице му е доверен определен круг на работи што се однесуваат на извршување на законските прописи илц на прописите донесени врз основа на закон или општ акт на правното лице во управувањето, користењето и располагањето со имот, раководењето со производниот или деловен потфат, некој друг стопански процес или надзорот над нив.

Како одговорно лице се смета и службено лице кога се во прашање дела кај кои како, сторител е означено одговорно лице, а не се предвидени во главата за кривични дела против службената должност, односно како кривични дела на службено лице предвидени во некоја друга глава на овој законик. Кога е тоа посебно предвидено со овој законик, како одговорно лице се смета и лицето кое врши посебна функција или овластување или на кое му е доверено самостојно вршење на определени работи во странско правно лице, како и лицето кое е претставник на странско правно лице во Република Македонија"

25 Член 122 став 4 од Кривичниот законик на Република Северна Македонија

Исто така се опфатени и сите лица кои управуваат со државен капитал. Како заеднички аспект на овие три квалификации на сторители можеме да видиме дека тие извршуваат јавно значајни функции и дека сите поседуваат одредени професионални стекнати компетенции и одговорности. Можеме да препознаеме дека сите овие лица имаат деловна одговорност за заштита на интересите на Република Северна Македонија и капиталот кој го поседува.

Во членот 122 став 4 од Кривичниот законик на Република Северна Македонија можеме да видиме дека се опфатени голем број на лица кои вршат дејности од есенцијална важност за Република Северна Македонија. Овие лица имаат предвидени одговорности и надлежности во вршењето на своите дејности.²⁶

3.1 АНАЛИЗА НА ЗАКОНИ, КОНВЕНЦИИ И ЗАКОНСКИ АКТИ ПОВРЗАНИ СО ДЕЛОТО ПРОТИВПРАВНО СТЕКНУВАЊЕ И ПРИКРИВАЊЕ ИМОТ

3.2 Закон за спречување на корупцијата и судирот на интереси

Членот 359 - а од Кривичниот законик на Република Северна Македонија наречен „Противправно стекнување и прикривање имот“ ја нагласува обврската за пријавување на имотот од страна на службените и одговорните лица. Како еден фактор во одредувањето на имот чија вредност значајно ги надминува законските приходи на осомничените лица е увидот во анкетните листови.

Како концепт тие се наведени во Законот за спречување на корупцијата и судирот на интереси во членот 82 насловен „Пријавување на имотна состојба и интереси“.²⁷ Во ставот 1 е наведена потребата службените и одговорните лица да дадат увид во нивната имотна состојба до Антикорупциската комисија. Таму се предвидени и законските рокови во кои службените и одговорните лица треба да ги достават анкетните листови, но и да информираат за промените во имотната состојба.

²⁶ Член 122 став 4 од Кривичниот законик на Република Северна Македонија.

²⁷ Член 82 од Законот за спречување на корупцијата и судирот на интереси.

Ставот 1 од Законот за спречување на корупцијата и судирот на интереси гласи:

„(1) Избрано или именувано лице, одговорно лице во јавно претпријатие, јавна установа или друго правно лице што располага со државен капитал, нотар, извршител, административен службеник од категоријата А утврдена со закон или лице вработено во кабинетите на претседателот на Република Македонија, претседателот на Собранието на Република Македонија, потпретседателите на Собранието на Република Македонија, претседателот на Владата на Република Македонија, замениците на претседателот на Владата на Република Македонија, министрите и генералниот секретар на Владата на Република Македонија, заради извршување на работни задачи на посебен советник, при изборот, именувањето назначувањето, односно вработувањето, а најдоцна во рок од 30 дена од денот на изборот, именувањето, назначувањето односно вработувањето поднесува изјава за имотна состојба и интереси.“²⁸

Ставот 2 ги наведува ставките кои е потребно да се наведат во имотниот лист:

„(2) Изјавата од ставот (1) на овој член содржи: - детален попис на недвижен имот, подвижни предмети со вредност што надминува износ од дваесет просечни нето плати во претходниот тримесечен период, хартии од вредност, побарувања и долгови, како и друг имот што е во негова сопственост, или сопственост на членовите на неговото семејство, со наведување на основот на стекнување на пријавениот имот, - изјава за интереси за него и за членовите на неговото семејство, која содржи информација за работни места и членство во управни одбори, членство во здруженија и фондации и други податоци кои се потребни согласно со пропишаниот образец “²⁹

28 Член 82 став 1 од Законот за спречување на корупцијата и судирот на интереси.

29 Член 82 став 2 од Законот за спречување на корупцијата и судирот на интереси.

Во ставовите 3,4 и 5 од членот 82 од Законот за спречување на корупцијата и судирот на интереси се наведени законските рокови и форми на достава на анкетните листови:

„(3) Лицето од ставот (1) на овој член има обврска да поднесе изјава за имотна состојба и интереси и во рок од 30 дена од денот на престанувањето на функцијата односно вработувањето.“³⁰

(4) Лицето од ставот (1) на овој член изјавата за имотна состојба и интереси ја доставува до Државната комисија.³¹

(5) Лицето од ставот (1) на овој член изјавата за имотна состојба и интереси ја поднесува во електронска форма, при што доставува и печатена копија до Државната комисија.“³²

Како што можеме да видиме од горенаведеното постојат определени норми за неколку области како што се:

- Обврска за пополнување на анкетните листови.
- Обврска за доставување на анкетните листови.
- Обврска за почитување на формата при доставување на анкетните листови итн..

Според членот 85 од Законот за спречување на корупцијата и конфликтот на интереси насловен како „Пријавување на промени во имотната состојба и интереси“, службените лица и одговорните лица имаат обврска за доставување на податоци за промените во нивната имотна состојба и интереси.³³

30 Член 82 став 3 од Законот за спречување на корупцијата и судирот на интереси.

31 Член 82 став 4 од Законот за спречување на корупцијата и судирот на интереси.

32 Член 82 став 5 од Законот за спречување на корупцијата и судирот на интереси.

33 Член 85 од Законот за спречување на корупцијата и судирот на интереси.

Во ставот 1 се опфатени лицата кои имаат законска обврска за доставување на информации при промена на состојбата со имотот и интересите, како и условите во кои таа промена се пријавува во Државната агенција за спречување на корупцијата:

„Избрано или именувано лице и одговорно лице во јавно претпријатие или друго правно лице што располага со државен капитал, нотар, извршител или административен службеник од категоријата А утврдена со закон или лице вработено во кабинетите на претседателот на Република Македонија, претседателот на Собранието на Република Македонија, потпретседателите на Собранието на Република Македонија, претседателот на Владата на Република Македонија, замениците на претседателот на Владата на Република Македонија, министрите и генералниот секретар на Владата на Република Македонија, заради извршување на работни задачи на посебен советник, е должно во рок од 30 дена да го пријави секое зголемување на неговиот имот, односно на имотот на член на неговото семејство, во вредност што надминува износ од дваесет просечни нето плати во претходниот тримесечен период, како и промена на интереси (во натамошниот текст: пријавувањето промени во имотната состојба и интереси.“³⁴

Ставовите 4 и 5 од членот 85 од Законот за спречување на корупцијата и конфликтот на интереси ја опишува формата во која се информира за промената во имотната состојба или интереси:

„4) Лицата од ставот (1) на овој член, пријавувањето промени во имотната состојба и интереси го вршат со електронско поднесување на образец за промени на имотна состојба и интереси до Државната комисија. Печатена копија од електронски поднесениот образец се поднесува до Државната комисија.“³⁵

(5) Лицата од ставот (2) на овој член, пријавување промени во имотната состојба и интереси го вршат со поднесување образец за имотна состојба и интереси во печатена форма до органите во кои се вработени.“³⁶

34 Член 85 став 1 од Законот за спречување на корупцијата и судирот на интереси.

35 Член 85 став 4 од Законот за спречување на корупцијата и судирот на интереси.

36 Член 85 став 5 од Законот за спречување на корупцијата и судирот на интереси.

Во членот 92 од Законот за спречување на корупцијата и судирот на интереси се објаснува постапката за проверка на податоците за имотната состојба и интересите:³⁷

„(1) Државната комисија врши проверка на вистинитоста на податоците внесени во изјавата за имотната состојба и интересите во случај кога постапува по конкретен предмет или врз основа на годишниот план од членот 19 став (1) од овој закон.“³⁸

(2) Државната комисија ја врши проверката од ставот (1) на овој член, со собирање, споредување и анализа на податоци добиени од правни и физички лица кои располагаат со потребните податоци.“³⁹

Како што можеме да видиме од членот 92 од Законот за спречување на корупцијата и судирот на интереси од есенцијално значење е и за примената на одредбите на членот 359-а од Кривичниот законик оваа постапка која ја спроведува Државната комисија за спречување на корупцијата.

Понатамошно елаборирање на проверката на имотната состојба во Законот за спречување на корупцијата и судирот на интереси се прави и во членовите 93 и 94 каде се наведени одредбите поврзани со постапката за проверка на имотот.

Членот 93 ја определува оваа постапка на следниот начин:⁴⁰

„(1) Ако постои основано сомневање дека имотот на лицето кое согласно со овој закон е должно да поднесе изјава за имотна состојба и интереси е несразмерно зголемен во споредба со неговите редовни примања или примањата на членовите на неговото семејство, Државната комисија поведува постапка за испитување на имотната состојба.“⁴¹

(2) При испитување на имотната состојба од ставот (1) на овој член, Државната комисија го повикува лицето за кое се води постапката да достави податоци за основот за стекнување на имотот. Лицето е должно на барање на Државната комисија да

37 Член 92 од Законот за спречување на корупцијата и судирот на интереси.

38 Член 92 став 1 од Законот за спречување на корупцијата и судирот на интереси.

39 Член 92 став 2 од Законот за спречување на корупцијата и судирот на интереси.

40 Член 93 од Законот за спречување на корупцијата и судирот на интереси.

41 Член 93 став 1 од Законот за спречување на корупцијата и судирот на интереси.

одговори во рок од 15 дена од денот на приемот на барањето."⁴²

И во членот 93 и членот 94 обврската за поведување на постапката за испитување на имотната состојба на осомничено лице е врз Државната комисија за спречување на корупцијата. Притоа товарот за докажување на законитоста во стекнување на имотот паѓа врз лицето кое се терети за стекнување на тој имот на незаконски начин. Тоа лице има законски определен рок од 15 дена да достави одговор до Агенцијата за спречување на корупцијата.

Според членот 89 од Законот за спречување на корупцијата и судирот на интереси наречен „Регистар“ , постои регистар на избрани и именувани лица, одговорни лица во јавни претпријатија или други правни лица кои располагаат со државен капитал, но и голем број на други лица определени со овој закон:

„(1) Државната комисија води регистар на избрани и именувани лица, одговорни лица во јавни претпријатија, јавни установи или други правни лица кои располагаат со државен капитал, нотари, извршители и административни службеници од категоријата А утврдена со закон или лице вработено во кабинетите на претседателот на Република Македонија, претседателот на Собранието на Република Македонија, потпретседателите на Собранието на Република Македонија, претседателот на Владата на Република Македонија, замениците на претседателот на Владата на Република Македонија, министрите и генералниот секретар на Владата на Република Македонија, заради извршување на работни задачи на посебен советник, кои се должни да поднесат изјава за имотна состојба и интереси.

(2) Регистарот претставува единствена база.“

При процесуирање на лица осомничени за делото 359-а од Кривичниот законик „Противправно стекнување и прикривање имот“ може да бидат искористени податоци од Регистарот со цел увид во нивната имотна состојба и интереси.

42 Член 93 став 2 од Законот за спречување на корупцијата и судирот на интереси.

3.3 Конвенција на Обединетите нации против корупцијата

Конвенцијата на Обединетите нации против корупцијата (UNCAC) е значаен, меѓународен договор за борба против корупцијата усвоен од Генералното собрание на ОН во октомври 2003 година. Таа претставува извонредно способно достигнување: глобален одговор на глобален проблем. Со 181 земја обврзана со UNCAC досега (од 4 мај 2017 година), таа е единствена не само по нејзината покриеност низ целиот свет, туку и по обемот на нејзините одредби, препознавајќи ја важноста и на превентивните и на казнените мерки.⁴³

Тој, исто така, се осврнува на прекуграничната природа на корупцијата со одредби за меѓународна соработка и за враќање на приходите од корупција. Државите членки (земјите кои ја ратификувале Конвенцијата) исто така се обврзани да си помагаат меѓусебно за спречување и борба против корупцијата преку техничка помош (нашироко дефинирана за да вклучи финансиски и човечки ресурси, обука и истражување). Конвенцијата дополнително повикува на учество на граѓаните и граѓанските организации во процесите на одговорност и ја нагласува важноста на пристапот на граѓаните до информации.

Конвенцијата им нуди на сите земји сеопфатен сет на стандарди, мерки и правила што можат да ги применат за да ги зајакнат нивните правни и регулаторни режими за спречување и контрола на корупцијата. Преговарањето за Конвенцијата не беше лесен потфат.

Имаше многу сложени прашања и грижи од различни страни со кои преговарачите мораа да се решат. Беше огромен предизвик да се одржи квалитетот на Конвенцијата, а истовремено да се осигури дека сите овие грижи се соодветно рефлектирани во финалниот текст. Многу често компромисот не беше лесен и сите земји правеа отстапки.

⁴³ Конвенција на Обединетите Нации против корупцијата

Конвенцијата може да се смета како најнов од серијата случувања во кои експертите го препознаа далекусежното влијание на корупцијата и потребата да се развијат ефективни мерки против неа и на домашно и на меѓународно ниво. Сега е општо прифатено дека мерките за справување со корупцијата ги надминуваат системите на кривичната правда и се од суштинско значење за воспоставување и одржување на најфундаменталните структури за добро управување, вклучувајќи ја домашната и регионалната безбедност, владеењето на правото и социјалните и економските структури кои се ефективни и одговорни во справување со проблеми и кои ги користат достапните ресурси што е можно поефикасно и со што е можно помалку отпад.

Постепеното разбирање и на обемот и на сериозноста на проблемот со корупцијата може да се види во еволуцијата на меѓународната акција против неа, која напредна од општо разгледување и декларативни изјави,¹ до формулирање на практични совети, а потоа и до развој на обврзувачки законски обврски и појавата на бројни случаи во кои земјите побарале помош една од друга во истрагата и гонењето на случаите на корупција и следењето на приходите.

Таа, исто така, напредуваше од регионалните инструменти развиени од групи земји со релативно истомисленици како што се Организацијата на американските држави³, Африканската унија (поранешна Организација на африканско единство), ОЕЦД и Советот на Европа до глобалната Конвенција на Обединетите нации .

Низа активности за специфични прашања во рамките на одредени региони станаа поопшти и глобални со цел најефективно да се справи со проблемот. Првиот член од Конвенцијата наведува дека нејзините цели се промовирање и зајакнување на мерките за поефикасно и поефективно спречување и борба против корупцијата; унапредување, олеснување и поддршка на меѓународната соработка и техничка помош, вклучително и во враќањето на имотот; и унапредување на интегритетот, одговорноста и јавното управување со јавните работи и јавниот имот. Конвенцијата потоа вклучува член за употребата на термините.

Покрај дефинициите како „имот“, „принос од криминал“ и „конфискација“, најзначајната иновација на новата Конвенција се дефинициите за „јавен службеник“, „странски јавен службеник“ и „службеник на јавна меѓународна организација“. “.

Конвенцијата содржи широка и сеопфатна дефиниција за „јавен службеник“ која вклучува секое лице кое има законодавна, извршна, административна или судска функција и секое лице кое врши јавна функција, вклучително и за јавна агенција или јавно претпријатие, или обезбедува јавна услуга.

Дефиницијата ја задржува потребната врска со националното законодавство, бидејќи во контекст на националното право би се направило определување кој припаѓа во категориите содржани во дефиницијата. Во текот на преговарачкиот процес значајна дебата се вртеше околу тоа дали има потреба од дефиниција за „корупција“ и, доколку одговорот на тоа прашање биде потврден, каква би била содржината на таквата дефиниција. На крајот, преговарачите одлучија дека обидот за дефинирање во правна смисла, т.е., термини кои ќе бидат под лупа во широк спектар на правни системи ширум светот и ќе додадат вредност на остатокот од текстот на Конвенцијата не е ниту изводлив ниту пожелен. .

На корупцијата лесно може да и се дозволи да стои како збор што го опишува однесувањето што беше нашироко разбрано на прогресивно поконзистентен начин низ целиот свет. Иако терминот сè уште може да се разбере на поширок или потесен начин во зависност од националните потреби или традиции, обидот да се кристализира во краток правен текст кој бара висока прецизност јадрото на колективната перцепција на концептот повлекува голем број непотребни ризици.

Постоеше ризик од ограничување на Конвенцијата на сегашното разбирање, со што ќе се лиши инструментот од динамиката неопходна за да остане релевантен за националните напори и меѓународната соработка во иднина. Исто така, постоеше ризик да се опфатат во дефиницијата само некои аспекти на феноменот, со што ќе се спречи пошироката акција против корупцијата што земјите можеби веќе ги презеле или можеби размислуваат.

Во одлуката да не се вклучи дефиницијата за „корупција“ во финалниот текст, преговарачите во голема мера беа инспирирани од сличниот пристап преземен од Конвенцијата на Обединетите нации против транснационалниот организиран криминал, која не го дефинира „транснационалниот организиран криминал“, туку , содржи дефиниција за „организирана криминална група“. Поглавјето содржи член за опсегот на примена, во кој се наведува дека за целите на спроведувањето на Конвенцијата, нема да биде потребно, освен ако не е поинаку предвидено во Конвенцијата, прекршоците наведени во неа да резултираат со штета или штета на државна сопственост.

Оваа одредба има особено значење за меѓународната соработка и враќањето на имотот. Конечно, поглавјето содржи член за заштита на суверенитетот, прашање кое е истакнато во грижата на земјите-членки, особено во поглед на јурисдикционите одредби кои подоцна се наоѓаат во Конвенцијата. Написот е инспириран и ја следи формулацијата на сличен член во Конвенцијата на Обединетите нации против транснационалниот организиран криминал.

Конвенцијата содржи збирка на превентивни мерки кои ги надминуваат оние на претходните инструменти и во обем и во детали, што ја одразува важноста на превенцијата и широкиот опсег на конкретни мерки кои беа идентификувани од експерти во последните години.

Поконкретно, Конвенцијата содржи одредби за политики и практики, превентивни антикорупциски тела; конкретни мерки за јавниот сектор, вклучително и мерки за зајакнување на транспарентноста во финансирањето на кандидатурите за избрани јавни функции и финансирањето на политичките партии; сеопфатни мерки за обезбедување на постоење на соодветни системи на набавки, засновани на транспарентност, конкуренција и објективни критериуми при одлучувањето; мерки поврзани со судството и обвинителството; мерки за спречување на корупцијата што го вклучува приватниот сектор; учество на општеството; и мерки за спречување на перење пари.

Поглавјето за превенција е структурирано на начин што ќе го воспостави принципот на она што треба да се воспостави, но овозможува флексибилност неопходна за имплементација, како признавање на различните пристапи што можат да ги преземат земјите или нивните индивидуални капацитети. Одредбите за превентивни мерки се сметаат за составен дел на механизмите што Конвенцијата бара од државите да ги воспостават.

Тоа е едната страна на медалот, а другата е криминализација на различни манифестации на корупција. Важно е да се напомене дека поглавјето за превенција ги опфаќа сите оние мерки кои меѓународната заедница колективно ги смета за неопходни за воспоставување на сеопфатен и ефикасен одговор на корупцијата на сите нивоа.

Иако развојот на Конвенцијата го одразува признанието дека напорите за контрола на корупцијата мора да го надминат кривичното право, мерките за кривичната правда сè уште се јасно главен елемент на пакетот. Конвенцијата ќе ги обврзе државите членки да воведат како кривично дело поткуп на национални јавни службеници; активно поткупување на странски јавни службеници; проневера, присвојување или друго пренасочување на имот од страна на јавен службеник; Перење на пари; и попречување на правдата.

Понатаму, државите членки ќе воспостават граѓанска, административна или кривична одговорност на правните лица. Со оглед на фактот дека може да има други кривични дела кои некои земји можеби веќе ги имаат утврдено во нивното домашно законодавство, или може да го сметаат нивното воспоставување корисно во борбата против корупцијата, Конвенцијата вклучува голем број одредби со кои се бара од државите членки да размислат за утврдување како кривични дела такви форми на однесување како тргување со влијание, прикривање, злоупотреба на функции, незаконско збогатување или поткуп во приватниот сектор.⁴⁴

44 Конвенција на Обединетите Нации против корупцијата

Конечната формулација на поглавјето за криминализација, со вклучување и на „задолжителни“ и „дискрециони“ прекршоци, создаде дилема за преговарачите за тоа како да се справат со меѓународната соработка, уште позначајно одредени принципи како двојниот криминалитет, кои вообичаено ги регулираат таквите форми. на меѓународната соработка како взаемна правна помош. Пронајденото решение, кое е објаснето подолу под „меѓународна соработка“, е уште една иновативна карактеристика на Конвенцијата, која значително ја зголемува нејзината вредност за меѓународната заедница.

Другите мерки пронајдени во Поголавје III се слични на оние од Конвенцијата против транснационалниот организиран криминал. Тие вклучуваат воспоставување јурисдикција за кривично гонење, одземање, замрзнување и конфискација на приноси или друг имот (чл. 31), заштита на сведоци, вештаци и жртви и лица кои соработуваат и други прашања поврзани со истрагите и гонењето.⁴⁵

Елементите на одредбите кои се однесуваат на перење пари и предметот на споделување или враќање на приноси од корупција значително се проширени од претходните договори, одразувајќи го поголемото значење кое се придава на враќањето на приносите од корупција, особено во т.н. случаи на голема корупција“, во кои многу големи суми на пари систематски се ограбувани од страна на инсајдерите на владата од државните каси или имоти и се спроведуваат од страна на следните влади.

Поголавјето IV содржи низа мерки кои се однесуваат на меѓународната соработка воопшто, но треба да се забележи дека голем број дополнителни и поспецифични одредби за соработка може да се најдат и во поглавјата кои се однесуваат на други теми, како што е враќањето на имотот (особено чл. 54-56) и техничка помош (чл. 60-62).

45 Член 31 од Конвенцијата на Обединетите нации против корупцијата

Основниот материјал во Поглавјето IV се занимава со истите основни области на соработка како и претходните инструменти, вклучително и екстрадиција на престапниците, взаемна правна помош и помалку формални форми на соработка во текот на истрагите и другите активности за спроведување на законот. Клучно прашање во развивањето на барањата за меѓународна соработка се појави во однос на обемот или опсегот на прекршоци на кои тие би се однесувале. Широкиот опсег на проблеми со корупцијата со кои се соочуваат многу земји резултираше со предлози за криминализирање на широк опсег на однесување.⁴⁶

Ова за возврат се соочи со многу земји со однесување што не можеа да го криминализираат (како со прекршокот за незаконско збогатување дискутиран во претходниот сегмент) и кои како резултат беа опционални. Многу делегации беа подготвени да прифатат дека другите не можат да криминализираат конкретни дела на корупција од уставни или други фундаментални причини, но сепак сакаа да обезбедат дека земјите кои не го криминализираат таквото однесување ќе бидат обврзани да соработуваат со другите држави што го сториле тоа.

Резултатот од овој процес беше компромис, во кој барањата за двојна криминалност беа стеснети колку што е можно повеќе во рамките на основните правни барања на државите кои не можат да криминализираат некои од прекршоците утврдени со Конвенцијата. Ова се рефлектира во неколку различни принципи.

Прекршителите може да бидат екстрадирани без двојно кривично дело кога тоа е дозволено со законот на замолената држава членка. Меѓусебната правна помош може да биде одбиена во отсуство на двојно кривично дело, но само ако барањата помош вклучува некаква форма на принудна акција, како апсење, претрес или заплена, а државите членки се охрабруваат да дозволат поширок опсег на помош без двоен криминал каде што е можно.

46 Поглавје IV од Конвенцијата на Обединетите Нации против корупцијата

Основното правило, применливо за сите форми на соработка, е дека онаму каде што се бара двокриминалност, тоа мора да се заснова на фактот дека релевантните држави членки го криминализирале однесувањето во основата на едно дело, а не дали се совпаѓаат вистинските одредби за прекршокот. Различни одредби кои се однесуваат на граѓанското наплата се формулирани така што ќе овозможат една држава членка да бара граѓанско обновување во друга, без оглед на криминализацијата, а државите членки се охрабруваат да си помагаат една на друга во граѓански прашања на ист начин како што е случајот за кривичните прашања.

Општо земено, земјите кои бараат средства се обидоа да воспостават претпоставки што ќе ја разјаснат нивната сопственост на средствата и ќе им дадат приоритет на враќањето во однос на другите средства за отуѓување. Земјите од кои веројатно ќе се бара враќање, од друга страна, имаа загриженост за инкорпорирање на јазик кој би можел да ги загрози основните човекови права и процедуралната заштита поврзани со кривичната одговорност и замрзнувањето, одземањето, одземањето и враќањето на таквите средства. Од практична гледна точка, имаше и напори да се направи процесот на враќање на средствата што е можно поедноставен, под услов да не се загрозат основните заштитни мерки, како и некои загрижености за потенцијалот за преклопување или недоследности со одредбите за спречување на перење пари и сродните одредби. на друго место во Конвенцијата и во други инструменти.

Одредбите од Конвенцијата кои се однесуваат на враќањето на имотот започнуваат со изјавата дека враќањето на средствата е „фундаментален принцип“ на Конвенцијата, со прибелешка во препаратите за обновување дека тоа нема правни последици за поконкретните одредби кои се однесуваат на со закрепнување. Суштинските одредби потоа поставуваат низа механизми, вклучително и граѓански и кривични постапки за наплата, со кои средствата може да се следат, замрзнат, заплени, одземени и вратени.

Дополнително прашање беше прашањето дали средствата треба да се вратат на државите членки баратели или директно на поединечни жртви, доколку тие може да се идентификуваат или ако бараат барања. Резултатот беше низа одредби кои фаворизираат враќање на државата членка барател, во зависност од тоа колку тесно се поврзани средствата со неа на прво место. Така, средствата проневерени од државата и се враќаат, дури и ако последователно се испрани, а приносите од други прекршоци опфатени со Конвенцијата треба да и се вратат на државата-членка барател доколку таа утврди сопственост или штети признаени од замолената држава членка како основа за враќање. Во други случаи средствата може да се вратат на државата членка барател или на претходен легитимен сопственик или на некој начин да се искористат за обесштетување на жртвите.

Поглавјето IV, исто така, дава механизми за директно враќање во граѓански или други постапки и сеопфатна рамка за меѓународна соработка која ги вклучува поопштите барања за взаемна правна помош, *mutatis mutandis*.

Признавајќи дека враќањето на средствата што ќе се пренесат и сокријат е премногу скап, сложен и многу често неуспешен процес, поглавјето исто така вклучува елементи наменети да се спречат незаконски трансфери и да се генерираат записи кои можат да се користат доколку евентуално треба да се следи незаконски трансфери, замрзнат, одземен и одземен (чл. 52). Идентификацијата на експерти кои можат да им помогнат на земјите во развој во овој процес е вклучена и како форма на техничка помош.⁴⁷

Одредбите за истражување, анализа, обука, техничка помош и економски развој и техничка помош се слични на оние содржани во Конвенцијата на Обединетите нации против транснационалниот организиран криминал, модифицирани за да се земе предвид пошироката и пообемна природа на корупцијата и да се исклучат некои области на истражување или анализа кои се сметаат за специфични за организираниот криминал.

47 Член 52 од Конвенцијата на Обединетите Нации против корупцијата

Општо земено, формите на техничка помош според Конвенцијата против корупцијата ќе вклучат воспоставени елементи на кривичната правда како што се истраги, казни и употреба на взаемна правна помош, но и градење институции и развој на стратешки антикорупциски политики.

Конвенцијата содржи робустен механизам за нејзино спроведување, во форма на Конференција на државите членки, со сеопфатни задачи веќе наведени во Конвенцијата и со секретаријат кој би бил задолжен да и помогне во извршувањето на нејзините функции. Овие одредби беа инспирирани од Конвенцијата на Обединетите нации против транснационалниот организиран криминал, но значително го надминуваат тој инструмент, и во однос на опсегот и во деталите. Генералниот секретар е повикан да го свика првиот состанок на Конференцијата во рок од една година од стапувањето на Конвенцијата во сила, а Ад хок комитетот кој ја подготви Конвенцијата е зачуван и беше повикан да се состане последен пат пред да подготви нацрт-правила за процедура за усвојување од страна на Конференцијата, „добро пред“ нејзиниот прв состанок.

Подмитувањето на функционерите на јавните меѓународни организации во Конвенцијата се разгледува само на ограничена основа (чл. 16),⁴⁸ а Генералното собрание исто така ја повика Конференцијата на државите членки дополнително да се занимава со криминализацијата и поврзаните прашања штом ќе биде свикана.

Конечните одредби се засноваат на шаблони обезбедени од Канцеларијата за правни работи на Обединетите нации и се слични на оние што се наоѓаат во другите договори на Обединетите нации. Клучните одредби ги вклучуваат оние кои обезбедуваат барањата на Конвенцијата да се толкуваат како минимални стандарди, кои државите членки можат слободно да ги надминат со мерки кои се „построги или построги“ од оние наведени во конкретните одредби, и двата члена што го регулираат потписот и ратификација и стапување во сила.

48 Член 16 од Конвенцијата на Обединетите Нации за борба против корупцијата

3.4 Анализа на Конвенцијата на Советот на Европа против корупцијата

Советот на Европа стана силно заинтересиран за меѓународната борба против корупцијата поради очигледната закана што корупцијата ја претставува за основните принципи за кои се залага оваа Организација: владеење на правото, стабилност на демократските институции, човекови права и социјален и економски напредок. Исто така, бидејќи корупцијата е тема која е добро прилагодена за меѓународна соработка: таа е проблем што го споделуваат повеќето, ако не и сите, земји-членки и често содржи транснационални елементи. Сепак, специфичноста на Советот на Европа лежи во неговиот мултидисциплинарен пристап, што значи дека тој се занимава со корупцијата од гледна точка на кривично, граѓанско и управно право.

На конференцијата на европските министри за правда во Малта во 1994 година, Советот на Европа ја започна својата иницијатива против корупцијата. Министрите сметаа дека корупцијата е сериозна закана за демократијата, владеењето на правото и човековите права и дека Советот на Европа, како истакнатата европска институција која ги брани овие фундаментални вредности, треба да одговори на таа закана.

Резолуцијата усвоена на оваа конференција ја поддржа потребата за мултидисциплинарен пристап и препорача формирање на Мултидисциплинарна група за корупција со задача да испита кои мерки би можеле да бидат вклучени во програмата за акција на меѓународно ниво и можноста за изготвување модел закони или кодекси на однесување, вклучително и меѓународни конвенции, на оваа тема. Беше подвлечена и важноста од елаборирање на механизам за следење за спроведување на обврските содржани во таквите инструменти.

Во светлината на овие препораки, Комитетот на министри се согласи, во септември 1994 година, да формира Мултидисциплинарна група за корупција (ГМС) под заедничка одговорност на Европскиот комитет за криминални проблеми (ЦДПЦ) и Европскиот комитет за правни ко-операција (CDCJ) и го покани да испита кои мерки би биле соодветни за програма за акција на меѓународно ниво против корупцијата, да дава предлози за приоритетите и работните структури, земајќи ја предвид работата на другите меѓународни организации и да ја испита можноста за изготвување модели на закони или кодекси на однесување во одредени области, вклучително и елаборирање на меѓународна конвенција на оваа тема и механизам за следење за спроведување на обврските содржани во таквите инструменти. ГМС започна со работа во март 1995 година.

Програмата за акција против корупцијата (ПКК), подготвена од ГМЦ во текот на 1995 година и усвоена од Комитетот на министри на крајот на 1996 година, е амбициозен документ, кој се обидува да ги опфати сите аспекти на меѓународната борба против овој феномен. . Ги дефинира областите во кои е неопходно да се дејствува и предвидува голем број мерки што треба да се следат за да се реализира глобален, мултидисциплинарен и сеопфатен пристап за справување со корупцијата. Комитетот на министри му наложи на ГМЦ да ја спроведе оваа програма пред крајот на 2000 година.

На нивната 21-ва конференција (Прага 1997), европските министри за правда ја усвоија Резолуцијата бр. 1 за врските помеѓу корупцијата и организираниот криминал. Министрите истакнаа дека корупцијата претставува голема закана за владеењето на правото, демократијата и човековите права, правичноста и социјалната правда, го попречува економскиот развој и ја загрозува стабилноста на демократските институции и моралните основи на општеството. Тие понатаму истакнаа дека успешната стратегија за борба против корупцијата и организираниот криминал бара цврста посветеност на државите да ги здружат нивните напори, да го споделат своето искуство и да преземат заеднички активности.

Европските министри за правда конкретно препорачаа да се забрза имплементацијата на Програмата за акција против корупцијата и да се продолжи работата во врска со подготовката на меѓународниот инструмент за граѓанско право, кој, меѓу другото, се занимава со компензација за штетата што произлегува од корупцијата.

На 10 и 11 октомври 1997 година, во Стразбур се одржа вториот Самит на шефовите на држави и влади на земјите-членки на Советот на Европа. Шефовите на држави и влади, со цел да бараат заеднички одговори на предизвиците што ги носи корупцијата низ Европа и да ја промовираат соработката меѓу земјите-членки на Советот на Европа во борбата против корупцијата, му наложија, меѓу другото, на Комитетот на министри да обезбеди брзото завршување на меѓународните правни инструменти согласно Програмата за акција на Советот на Европа против корупцијата.

Комитетот на министри, на својата 101. седница на 6 ноември 1997 година, ја усвои Резолуцијата (97) 24 за 20-те водечки принципи за борба против корупцијата. Начелото 17 конкретно укажува дека државите треба „да се погрижат граѓанското право да ја земе предвид потребата за борба против корупцијата и особено да предвидува ефективни правни лекови за оние чии права и интереси се засегнати од корупцијата“.

На нивната 22-та конференција (Кишињев, јуни 1999 година), европските министри за правда ја усвоија Резолуцијата бр. 3 за борбата против корупцијата, барајќи од Комитетот на министри да ја усвои нацрт-конвенцијата за граѓански аспекти на корупцијата и да ја отвори за потпишување пред крајот на 1999 година.

Следствено, по усвојувањето на Казненоправната конвенција за корупција (серија на европски договор бр. 173) и на резолуциите (98) 7 и (99) 5, со кои се овластува и основа, соодветно, „Групата на држави против корупцијата (ГРЕКО)“, Советот на Европа го финализираше меѓународниот правен инструмент кој има за цел борба против корупцијата преку правни лекови од граѓанското право. Навистина, можноста за справување со корупциски феномени преку мерки на граѓанското право е извонредна карактеристика на пристапот на Советот на Европа во борбата против корупцијата.

Затоа, една од карактеристиките на пристапот на Советот на Европа во борбата против корупцијата е можноста за справување со корупциските појави од граѓанско-правна гледна точка. Програмата за акција против корупцијата укажува дека при борбата против корупцијата „граѓанското право е директно поврзано со кривичното право и управното право. извршување на кривичното дело.

3.5 Анализа на одредби кои се однесуваат на противправно стекнување и прикривање имот и незаконско збогатување во законодавствата на соседните земји

Преку конципирањето и креирањето на националната стратегија за борба против корупцијата, Република Србија ги постави основите на креирање на посебно кривично дело кое се однесува на противправното стекнување и прикривање имот и незаконското богатење. Овие припреми и планирање на стратегијата беа направени во периодот од 2013 до 2018 година, но не резултираа со измени во Кривичниот законик на Република Србија во правец на имплементација на ново дело.⁴⁹

Истото беше случај и со Црна Гора каде Парламентот спроведе анализи со цел имплементација на ново дело во Кривичниот законик, се направија состаноци на надлежните одбори.Целта беше имплементација на ново дело во Кривичниот Законик на Република Црна Гора. Но,исто како и во Република Србија не дојде до воведување на ново дело во Кривичниот Законик на Републка Црна Гора.⁵⁰

Одредбите од бугарското законодавство за инкриминирање на однесувањата поврзани со корупцијата беа изменети во минатото во неколку наврати за да се обезбеди усогласеност со меѓународните антикорупциски стандарди. Во врска со ова, суштинските одредби за криминализација на бугарската правна рамка, во голема мера, се во согласност со барањата наведени во UNCAC. Поголемиот дел од прекршоците засновани на UNCAC се утврдени во Кривичниот законик.⁵¹

49 Кривичен законик на Република Србија

50 Кривичен законик на Република Црна Гора

51 Кривичен законик на Република Бугарија

Делото проневера на имот во приватниот сектор не е предвидено како посебно кривично дело во Кривичниот законик, туку се гони по аналогија врз основа на соодветните одредби за проневера на имот во јавниот сектор, имајќи ја предвид способноста на лице како службено лице во смисла на член 93 од Кривичниот законик, како и нејавноста на проневерениот имот.⁵²

Незаконското збогатување, исто така, не е инкриминирано како посебно кривично дело само по себе. Уставните ограничувања кои се однесуваат на правото да се смета за невин додека не се докаже вината според законот го попречуваат спроведувањето на членот 20 од UNCAC во бугарскиот правен поредок.⁵³

Покрај тоа, не постојат планови за вклучување на такво дело во иден ревидиран текст на Кривичниот законик. Во поопшт контекст, сепак, концептот на стекнување незаконски добивки како резултат на криминални дејствија поврзани со корупција може да доведе до имотни санкции, вклучително и одземање и конфискација на приноси од криминал или имот што произлегува од, или се користи во извршувањето на, ваквите кривични дела.

Законската регулатива за декларација на имот и судир на интереси опфаќа широк опсег на „лица кои имаат јавни функции“ и предвидува административни санкции. Концептот на „службеник“ е широко дефиниран на домашен терен за да го вклучи „секое службено лице кое има одговорна официјална позиција“. Што се однесува до природата на „непотребната предност“, не постои разлика меѓу плаќањата или подароците врз основа на износот на дадените пари: дури и мало плаќање како поткуп се казнува.

Криминализацијата на проневера се врши со член 345 КЗ.⁵⁴ Тимот за преглед го забележа недостатокот на референца во оваа одредба за трети лица корисници како лица кои потенцијално би можеле да имаат корист од извршувањето на прекршокот.

52 Член 93 од Кривичниот Законик на Република Бугарија

53 Конвенција на Обединетите Нации против корупцијата

54 Член 345 од Кривичниот Законик на Република Хрватска

Злоупотребата на функциите е криминализирана преку членовите 337⁵⁵ и 338⁵⁶ КЗ.

Терминот „злоупотреба на овластување“ се толкува како секое однесување на службеното или одговорното лице кое ја користи својата позиција или овластување, ги надминува границите на своите овластувања или пропушта да ја извршува својата должност, со што стекнува корист за себе или за друго лице или предизвикува штета на друга личност.

Хрватските власти известува дека членот 20 за криминализација на незаконското збогатување не бил транспониран дома поради спецификите на правниот систем на Хрватска.⁵⁷

Проневерата е регулирана во чл. 209 КЗ 58, кој не наведува дека присвојувањето може да биде во корист на јавен службеник или трето лице. Словенија не го криминализираше незаконското збогатување. Словенија има систем за декларација на имот и ги утврди правните последици од прекршувањето на обврските за финансиско објавување. Проневера во приватниот сектор е опфатена со општа одредба за пренасочување на имотот (чл. 209 ст. 1). 59

Како што можеме да видиме не постои посебна одредба која се однесува на противправното стекнување и прикривање имот, но има одредби во Кривичниот Законик со кој е опфатено пријавувањето на имотот во анкетните листови на службените и одговорните лица. Овој пристап сепак без посебни законски одредби за противправно стекнување и прикривање имот, со што би се концизирале сите правни акции за истражување на стекнатиот имот може да се каже дека е некомплетен.

55 Член 337 од Кривичниот Законик на Република Хрватска

56 Член 338 од Кривичниот Законик на Република Хрватска

57 Член 20 од Конвенцијата на Обединетите Нации против корупцијата

58 Член 209 од Кривичниот Законик на Република Словенија

59 Член 209 став 1 од Кривичниот Законик на Република Словенија

Како што можеме да видиме делото противправно стекнување и прикривање имот е уникатно во нашата држава како посебно пропишано дело во Кривичниот Законик на Република Северна Македонија и е прво од тој вид во регионот на Балканот.

3.6 КРИМИНАЛИСТИЧКИ КАРАКТЕРИСТИКИ НА КРИВИЧНОТО ДЕЛО „ПРОТИВПРАВНО СТЕКНУВАЊЕ И ПРИКРИВАЊЕ ИМОТ“

3.7. Начини на извршување – *Modus operandi*

Начинот на извршување на ова дело се однесува на противправното стекнување на имотот и неприкажување на вистинската состојба на имотот или давање на лажни искази за имотот. Во најголем дел ова се однесува на обврската за почитување на законските норми во поглед на пријавување на имотот при стапување на должност и при завршување на активната дејност. Но, исто така се однесува и на известувањето за промените во состојбата на имотот во текот на извршувањето на мандатот.

Потребно е да се напомене дека овие законски одредби се однесуваат и на семејствата на функционерите, при што во предвид се зема и нивниот имот и неговите промени. Ова е воведено во законот со цел да се спречи префрлањето на имотот од страна на функционерите на членовите на семејството и трети лица.

Честа практика на функционерите е противправно стекнатиот имот да го префрлаат, поради што тие имаат законска обврска да го пријавуваат имотот кој го стекнале или продале во текот на нивниот мандат се до завршувањето на нивниот мандат. На тој начин се спречува честиот пример на пренесување на имотот со цел тој да не навлезе во имотниот лист на функционерот.

Според членот 82 од Законот за спречување на корупцијата и судирот на интереси функционерите и другите вршители на јавни дејности наведени во закон во рок од 30 дена по стапувањето на должност мора да ги достават информациите за својот имот и имотот на нивните семејства. Исто така во рок од 30 дена имаат обврска да известуваат за промените на својот имот и имотот на членовите на своите семејства, доколку тој износ е над 20 просечни плати пресметани за претходниот тримесечен период и промени во интереси.

Поради тоа што извршувањето на ова дело се однесува на јавната сфера и влијае врз оштетувањето на државните финансии и правен систем, информациите за имотот на функционерите и другите вршители на јавни дејности и нивните семејства се јавни.

3.8. Време на извршување

Времето на извршување на ова дело е периодот кога едно лице кое е вршител на јавна дејност ги извршува своите активности. Ова се однесува на мандатот кој му е даден и поради тоа инкриминацијата се однесува на делата извршени во овој период.

Според Законот за спречување на корупцијата и судирот на интереси законските обврски за пријавување на имотот и промените во него се однесуваат во текот на целиот мандат. Бидејќи ова дело се однесува на противправно стекнување и прикривање на имот, тоа е поврзано со обврската за пријавување на имотот на фер и транспарентен начин.

Исто така доколку едно лице вршител на јавна дејност лажно ги претстави податоците за неговиот имот и имотот на неговото семејство во текот на мандатот се смета дека го извршило делото противправно стекнување и прикривање имот.

Во изјавата која вршителите на јавна дејност треба да ја достават до Антикорупциската комисија, потребно е да бидат наведени следните точки кои се објаснети во членот 82 од Законот за спречување на корупцијата и судирот на интереси:

„-Детален попис на недвижен имот, подвижни предмети со вредност што надминува износ од дваесет просечни нето плати во претходниот тримесечен период, хартии од вредност, побарувања и долгови, како и друг имот што е во негова сопственост, или сопственост на членовите на неговото семејство, со наведување на основот на стекнување на пријавениот имот

-Изјава за интереси за него и за членовите на неговото семејство, која содржи информација за работни места и членство во управни одбори, членство во здруженија и фондации и други податоци кои се потребни согласно со пропишаниот образец."

Како што можеме да видиме од горенаведеното законските прописи се однесуваат на периодот на целокупниот мандат на вршителите на јавни дејности, но исто така и по завршетокот на мандатот во рок од 30 дена потребно е да достават анкетни листови во кои е наведен нивниот имот и имотот на членовите на нивните семејства.

3.9. Простор и место на извршување

Просторот каде се извршува ова дело се однесува на територијата на Република Северна Македонија, бидејќи ова дело се однесува на вршителите на јавни дејности во Република Северна Македонија. Ова дело се однесува и на лицата кои располагаат со државен имот, кои исто така имаат обврска за известување за состојбата на нивниот имот и имотот на нивните семејства.

Според законот за спречување на корупцијата и судирот на интереси, обврската за пополнување и доставување на анкетни листови се однесува и на службените лица при вработувањето во државните организации, во секторот на општински организации и администрацијата на градот Скопје. Законскиот рок за сите вршители на јавни дејности е ист, како и за сите лица кои се наведени во Законот за спречување на корупцијата и судирот на интереси.

Овие одредби се однесуваат на следните лица:

- Избрани или именувани функционери
- Одговорно лице во јавно претпријатие
- Други правни лица кои располагаат со државен капитал

Сите овие одредби се однесуваат на физички и правни лица кои дејствуваат на територијата на Република Северна Македонија и кои имаат обврски кон јавните органи на Република Северна Македонија да известуваат за имотната состојба до Антикорупциската комисија. Надлежноста за пенализација на прекршувањето на овие одредби ја носат јавните органи и организации на Република Северна Македонија.

Надлежноста за спроведувањето на постапките за утврдување на реалната состојба на пријавениот имот, за определување на вистинските приходи и реалните податоци за имотот ја има Управата за јавни приходи. Поради тоа можеме да заклучиме дека границите на спроведување на ова дело се однесуваат на делатностите во јавниот сектор на Северна Македонија.

4. ДЕЛ КРИМИНОЛОШКИ КАРАКТЕРИСТИКИ НА ДЕЛОТО „ПРОТИВПРАВНО СТЕКНУВАЊЕ И ПРИКРИВАЊЕ ИМОТ”

Креирањето на делото „Противправно стекнување и прикривање имот" овозможи законска платформа за одземање на противправно стекнатите имоти, што порано не беше случај. И покрај тоа што одредени лица беа правосилно осудени за кривични дела поврзани со противправно стекнување на имот и злоупотреба на службената положба, тие успеваа да го задржат стекнатиот имот поради непостоење на законско решение.

И покрај постоењето на обврската за пријавување на имотот на функционерите и нивните семејства во минатото тоа честопати беше избегнувано од нивна страна, без некои посериозни консеквенции. Но, креирањето на измените во Кривичниот законик и воведувањето на делото „Противправно стекнување и прикривање имот“ , придонесоа за да бидат креирани услови за одземање на така стекнатиот имот и обесштетување на државата.

Од друга страна потребно е да се сфати дека криминолошките елементи на ова дело се состојат од криминално однесување кое се однесува на непријавување на имотот, нецелосно пријавување на имотот или лажно пријавување на имотот во текот на мандатот. Но, исто така за криминално стекнување кое се однесува на стекнување на имот кој значително ги надминува законските и легално објавени извори на приходи.

Службените и одговорни лица имаат законска обврска да даваат точни податоци за нивната имотна состојба и имотната состојба на нивните семејства, при што секое нарушување на оваа обврска ќе биде пенализирано. Преку креирањето на ова дело се овозможи конечно да се процесуираат лицата кои не ги извршуваат своите обврски за навремено и точно известување за нивниот имот и имотот на нивните семејства. Но, исто така значајно е што се пенализираат и лицата кои стекнуваат имот кој значајно ги надминува нивните законски приходи.

Една од значајните криминолошки карактеристики на ова дело е концизноста на дефинирање на делото, при што се прави сеопфатен пристап преку јасно дефинирани постапки. Имено, се испитуваат сите трансакции и промени во имотот кои настанале кај вршителите на јавни дејности, но исто така и на нивните семејства. Се испитуваат сите трансакции во кои тие навлегуваат без разлика дали се однесуваат на купување или продажба на имот. Префрлувањето на имотот на трети лица исто така се испитува и токму преку овој сеопфатен пристап може да се направат напори за пенализација на сторителите на ова дело.

Друга криминолошка карактеристика е поврзаноста на ова дело со други дела кои се поврзани со повреда на службената должност и други дела кои се однесуваат на противправно стекнување на имот. Процесот на откривање и пенализација на извршителите на ова дело најчесто е поврзано со претходна постапка за поврзани дела.

Според податоците добиени од медиумите во Република Северна Македонија можеме да видиме дека судските разрешници по основ на извршување на делото „Противправно стекнување и прикривање имот“ не се честа појава во нашето законодавство. Постојат повеќе причини за тоа, но меѓу главните се комплексноста во неговото дефинирање и неговиот појмовно-категоријален аспект.

Една од судските разрешници е за предметот „Империја“ воден против господинот Сашо Мијалков при што беше одземен предметот на господинот Сашо Мијалков и истиот беше осуден на казна затвор од 3 години по делата „Злосторничко здружување“ и „Противправно стекнување и прикривање имот“. Оваа казна затвор беше изречена како единствена казна за двете дела.

Ист пример имаме со случајот „Плацови на Водно“ каде на господинот Никола Груевски му беше изречена казна конфискација на имотот поради извршени дела „Перење пари“ и „Противправно стекнување и прикривање имот“. На господинот Никола Груевски му беше изречена и казна единствена затвор од 7 години за двете дела. Апелациониот суд по добиената жалба од страна на господинот Никола Груевски ја зголеми казната за 2 години

5. ДЕЛ ПРЕТСТАВУВАЊЕ НА РЕЗУЛТАТИТЕ ОД ИСТРАЖУВАЊЕТО

5.1. Резултати од анкетниот прашалник

Графикон 1. Дали сметате дека е потребно во законодавството на Република Северна Македонија да се воведат кривична одговорност за потеклото на имотот на службените и одговорни лица кои располагаат со државен капитал или се на одговорни позиции во јавни установи и претпријатија?

Извор: Сопствено истражување

Како што можеме да видиме на графиконот 1, испитаниците одговориле на следниот начин:

- Да-97,96% од испитаниците
- Не-0% од испитаниците
- Незнам-2,04% од испитаниците

Графикон 2. Дали сметате дека инкриминирањето кривично дело за испитување потекло на имот на службените лица кои располагаат со државен капитал или се на одговорни позиции во јавни установи и претпријатија може да доведе до спречување на овие лица да уживаат во „плодовите на криминалот“?

Извор: Сопствено истражување

Како што можеме да видиме од графиконот 2, испитаниците одговорице на следниот начин:

- Да-87,66% од испитаниците
- Не-6,2% од испитаниците
- Незнам-6,12% од испитаниците

Графикон 3. Дали сметате дека кривичната одговорност на сторителите на едно вакво кривично дело и пронаоѓањето и идентификувањето на противправно стекнатиот имот може да помогне во значително намалување на криминалитетот кај службените лица?

Извор: Сопствено истражување

Како што можеме да видиме од графиконот 3, испитаниците одговориле на следниот начин:

- Да-83,76% од испитаниците
- Не-10,20% од испитаниците
- Незнам-6,12% од испитаниците

Графикон 4. Дали сметате дека конфискацијата на противправно стекнатиот имот е мерка која може да помогне во значително намалување на криминалитетот кај службените и одговорни лица?

Извор: Сопствено истражување

Како што можеме да видиме од графиконот 4, испитаниците одговориле на следниот начин:

- Да-87,76% од испитаниците
- Не-10,20% од испитаниците
- Незнам-2,04% од испитаниците

Графикон 5. Дали сметате дека е потребно да се прошири опсегот на лица (субјекти) кои може да бидат сторители на кривичното дело Противправно стекнување и прикривање имот по член 359-а од КЗ, со тоа што освен службени и одговорни лица би се опфатиле сите други физички и правни лица, чијшто имот надминува над определен износ во денарска противвредност?

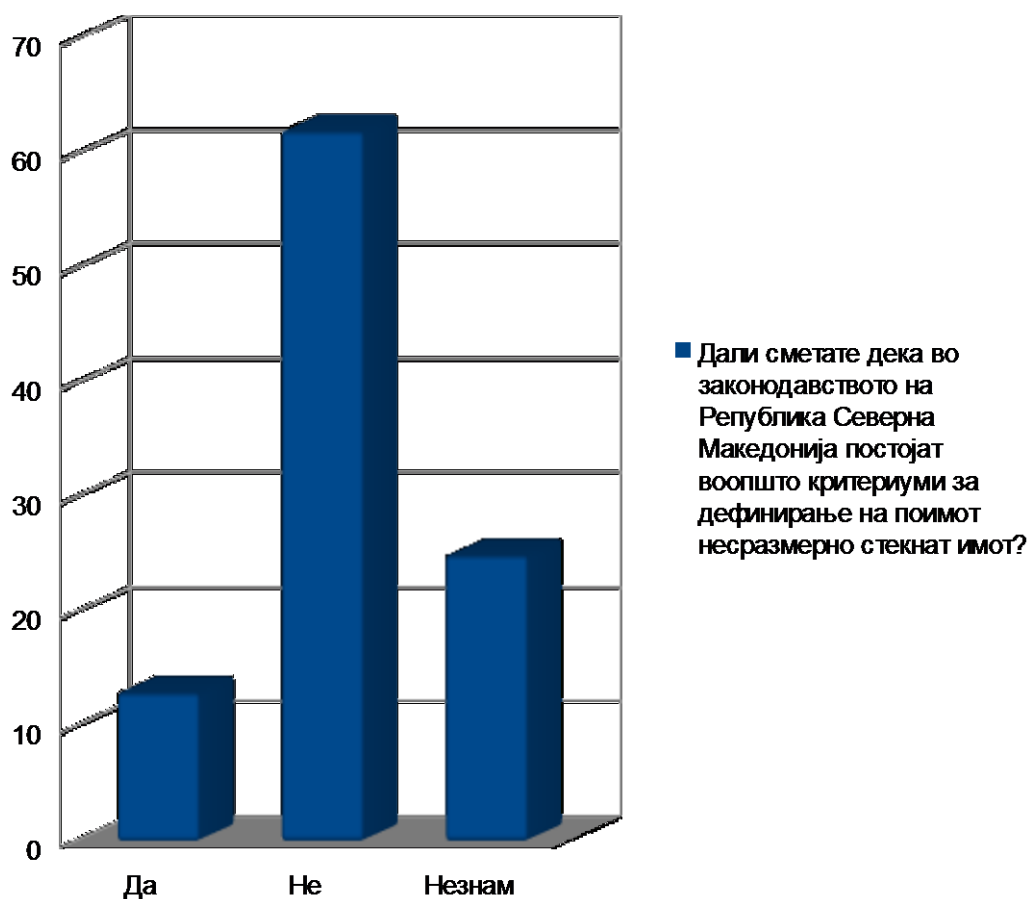

Извор: Сопствено истражување

Како што можеме да видиме од графиконот 5, испитаниците одговориле на следниот начин:

- Да-79,59% од испитаниците
- Не-2,04% од испитаниците
- Незнам-12,24% од испитаниците

Графикон 6. Дали сметате дека во законодавството на Република Северна Македонија постојат воопшто критериуми за дефинирање на поимот несразмерно стекнат имот?

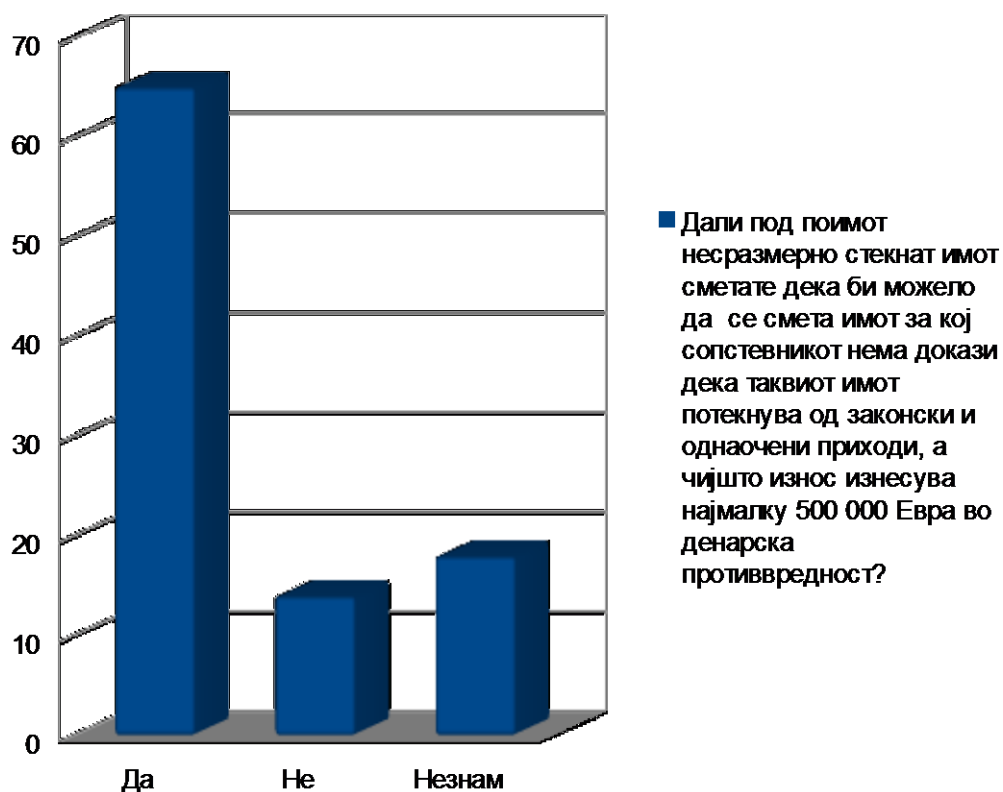

Извор: Сопствено истражување

Како што можеме да видиме од графиконот 6, испитаниците одговориле на следниот начин:

- Да-12,24% од испитаниците
- Не-61,22% од испитаниците
- Незнам-24,49% од испитаниците

Графикон 7. Дали под поимот несразмерно стекнат имот сметате дека би можело да се смета имот за кој сопственикот нема докази дека таквиот имот потекнува од законски и однаочени приходи, а чијшто износ изнесува најмалку 500 000 Евра во денарска противвредност?

Извор: Сопствено истражување

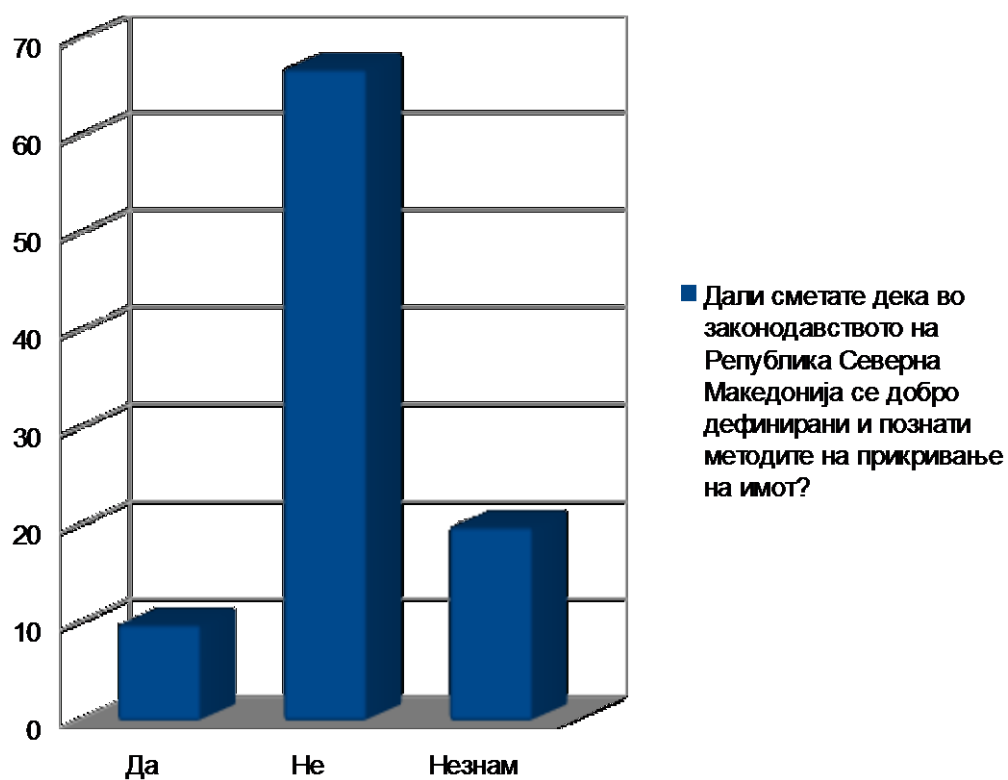
Како што можеме да видиме од графиконот 7, испитаниците одговориле на следниот начин:

-Да-65,31% од испитаниците

-Не-14,29% од испитаниците

-Незнам-18,37% од испитаниците

Графикон 8. Дали сметате дека во законодавството на Република Северна Македонија се добро дефинирани и познати методите на прикривање на имот?

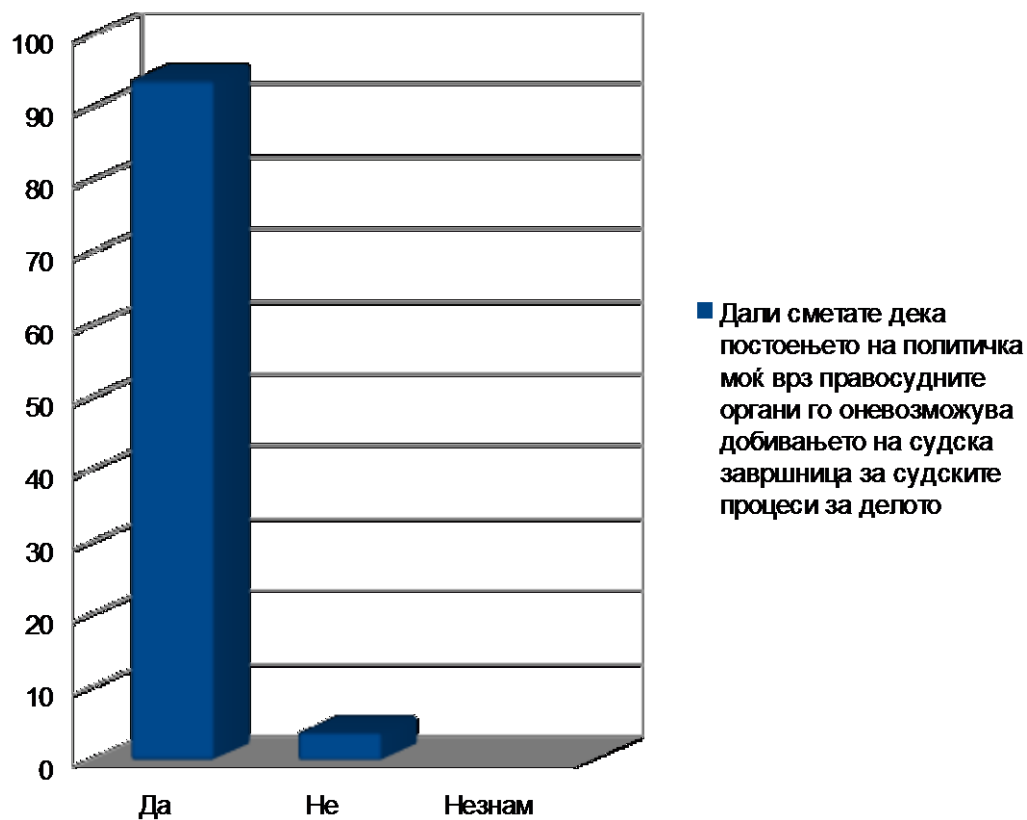

Извор: Сопствено истражување

Како што можеме да видиме од графиконот 8, испитаниците одговориле на следниот начин:

- Да-10,20% од испитаниците
- Не-67,35% од испитаниците
- Незнам-20,41% од испитаниците

Графикон 9. Дали сметате дека постоењето на политичка моќ врз правосудните органи го оневозможува добивањето на судска завршница за судските процеси за делото

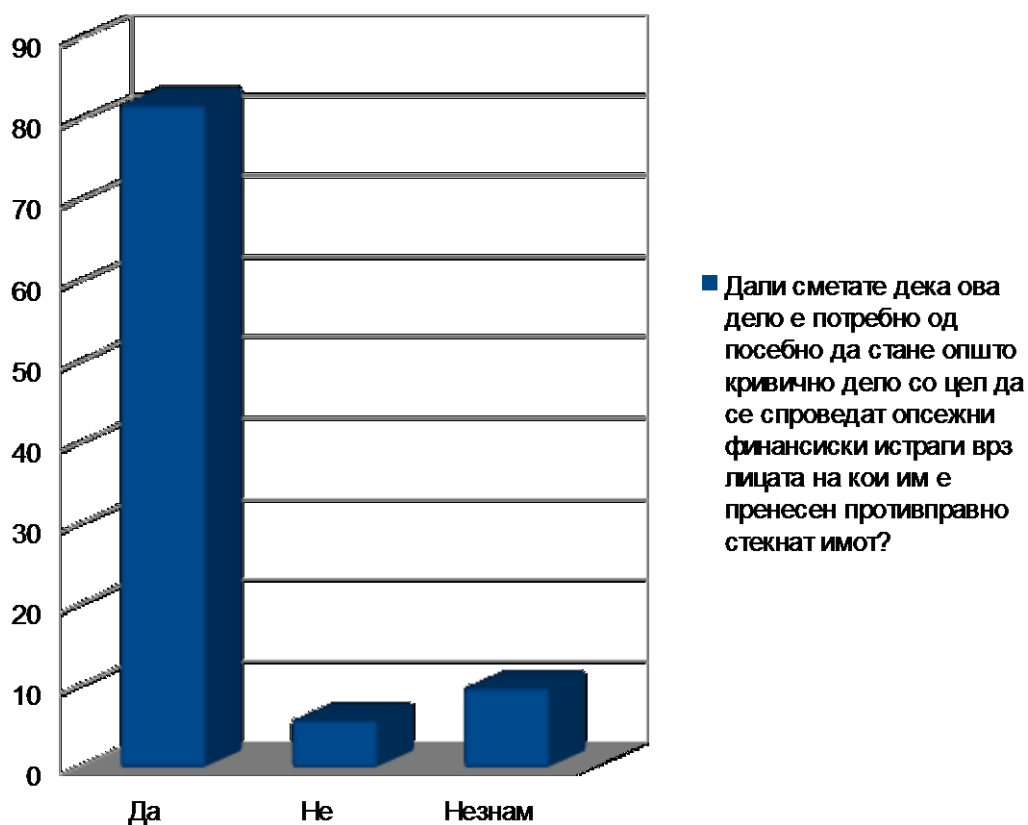

Извор: Сопствено истражување

Како што можеме да видиме од графиконот 9, испитаниците одговориле на следниот начин:

- Да-93,88% од испитаниците
- Не-4,08% од испитаниците
- Незнам-0% од испитаниците

Графикон 10. Дали сметате дека ова дело е потребно од посебно да стане општо кривично дело со цел да се спроведат опсежни финансиски истраги врз лицата на кои им е пренесен противправно стекнат имот?

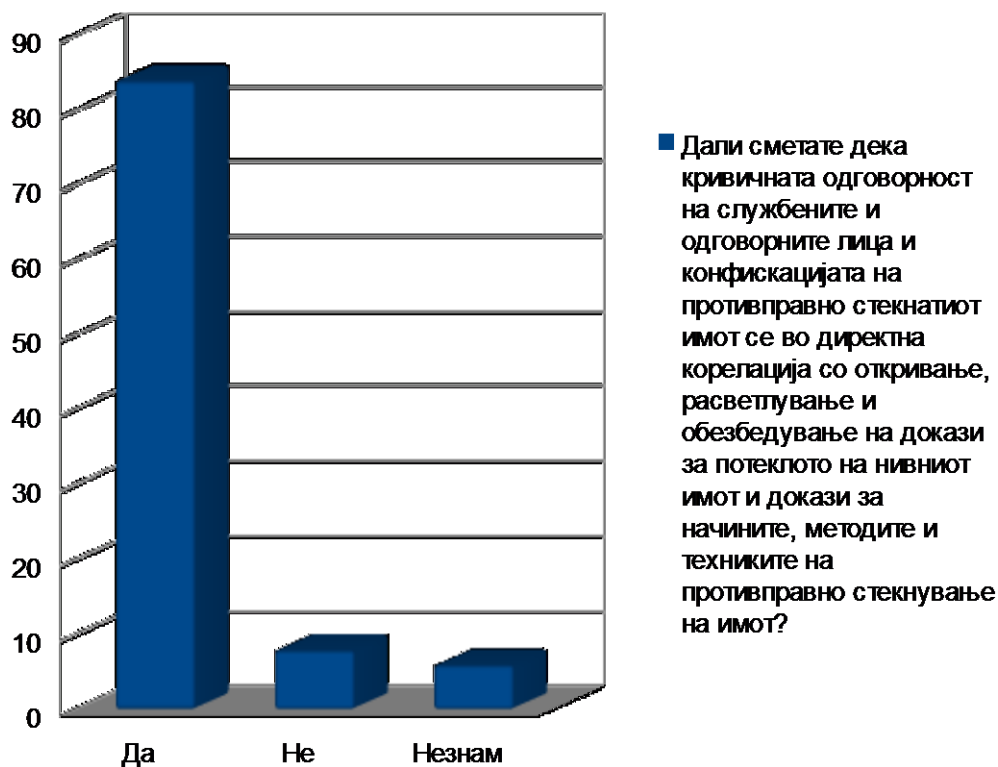

Извор: Сопствено истражување

Како што можеме да видиме од графиконот 10, испитаниците одговориле на следниот начин:

- Да-81,63% од испитаниците
- Не-6,12% од испитаниците
- Незнам-10,20% од испитаниците

Графикон 11. Дали сметате дека кривичната одговорност на службените и одговорните лица и конфискацијата на противправно стекнатиот имот се во директна корелација со откривање, расветлување и обезбедување на докази за потеклото на нивниот имот и докази за начините, методите и техниките на противправно стекнување на имот?

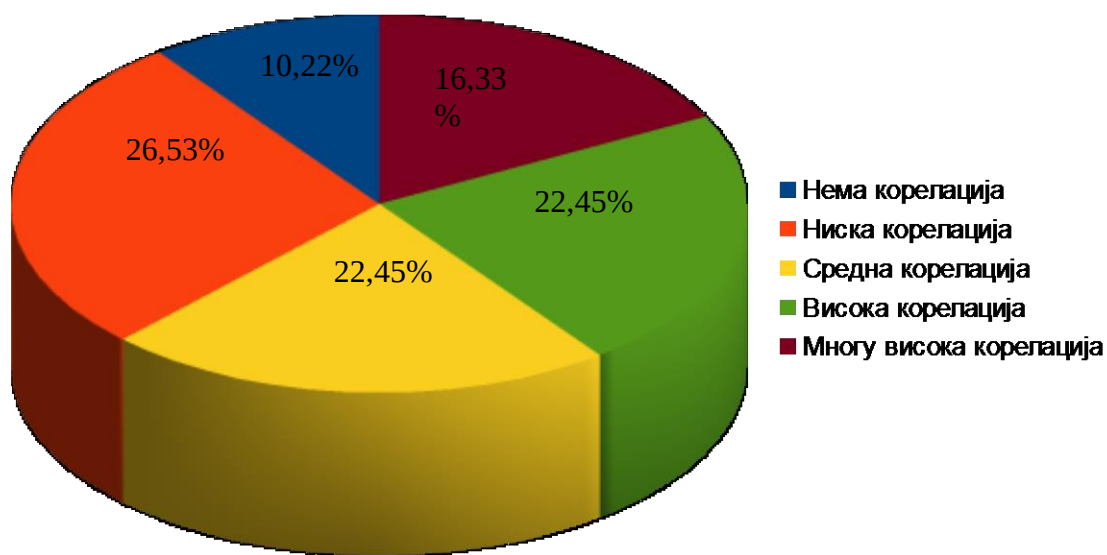

Извор: Сопствено истражување

Како што можеме да видиме од графиконот 11, испитаниците одговориле на следниот начин:

- Да-83,76% од испитаниците
- Не-8,16% од испитаниците
- Незнам-6,12% од испитаниците

Графикон 12. Оценете го нивото на корелација помеѓу кривичната одговорност на службените лица и одговорните лица и конфискацијата на противправно стекнатиот имот со откривање, расветлување и обезбедување на докази за потеклото на нивниот имот и докази за начините, методите и техниките на противправно стекнување на имот и негово прикривање и уживање во плодовите на криминалот?

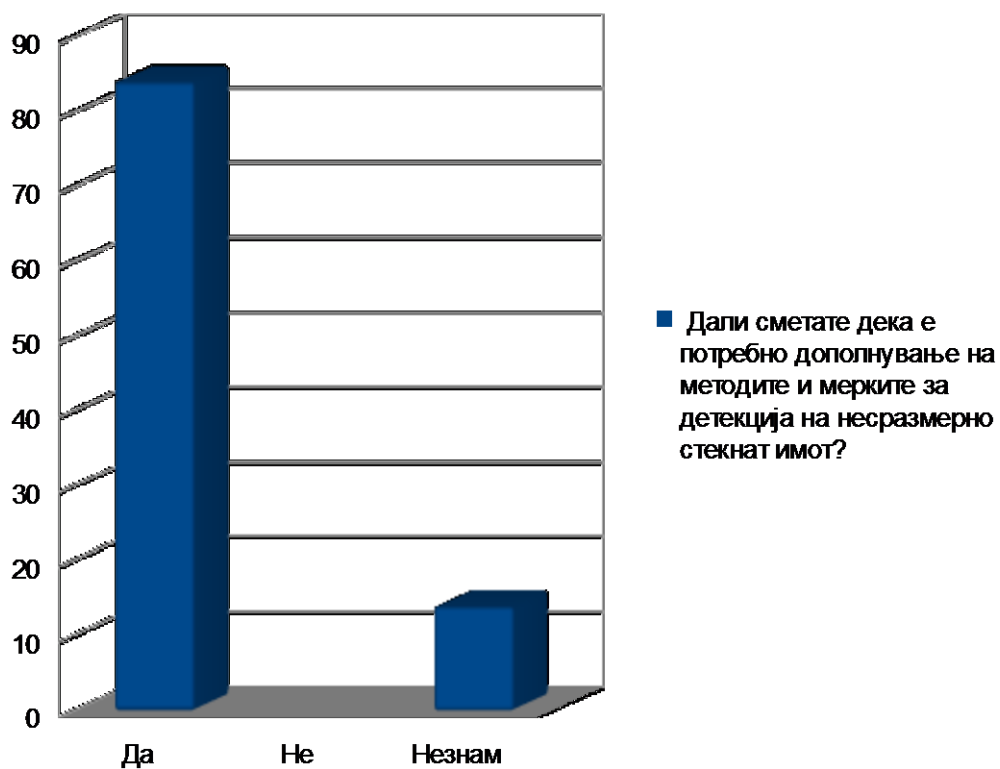

Извор: Сопствено истражување

Како што можеме да видиме од графиконот, испитаниците одговориле на следниот начин:

- Нема корелација-10,22% од испитаниците
- Ниска корелација-26.53% од испитаниците
- Средна корелација-22,45% од испитаниците
- Висока корелација-22,45% од испитаниците
- Многу висока корелација-16,33% од испитаниците

Графикон 13. Дали сметате дека е потребно дополнување на методите и мерките за детекција на несразмерно стекнат имот?

Извор: Сопствено истражување

Како што можеме да видиме од графиконот 13, испитаниците одговориле на следниот начин:

- Да-83,67% од испитаниците
- Не-0% од испитаниците
- Незнам-14,29% од испитаниците

Графикон 14. Дали сметате дека при детекцијата на прикривањето на противправно стекнат имот е потребно да се користат напредни методи за технолошка форензика?

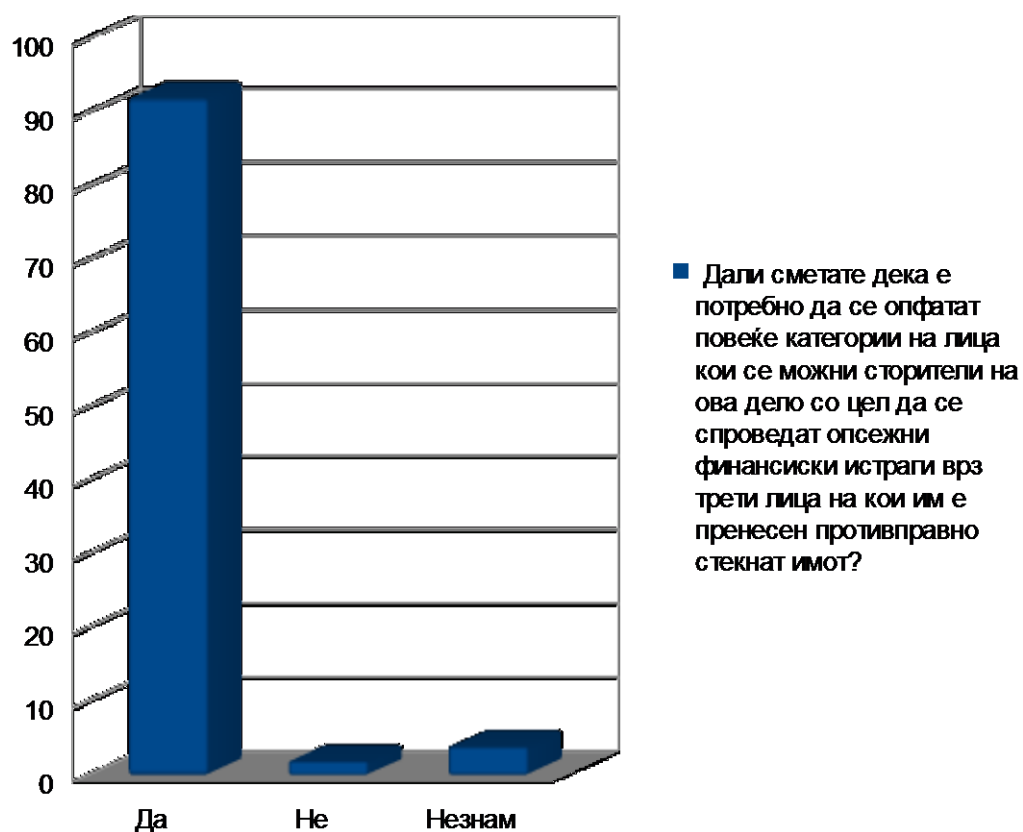

Извор: Сопствено истражување

Како што можеме да видиме од графиконот 14, испитаниците одговориле на следниот начин:

- Да-83,67% од испитаниците
- Не-0% од испитаниците
- Незнам-14,29% од испитаниците

Графикон 15. Дали сметате дека е потребно да се опфатат повеќе категории на лица кои се можни сторители на ова дело со цел да се спроведат опсежни финансиски истраги врз трети лица на кои им е пренесен противправно стекнат имот?

Извор: Сопствено истражување

Како што можеме да видиме од графиконот 15, испитаниците одговориле на следниот начин:

- Да-91,84% од испитаниците
- Не-2,04% од испитаниците
- Незнам-4,08% од испитаниците

Графикон 16. Дали сметате дека на овој начин значително ќе се спречи избегнувањето на конфискацијата на противправно стекнатиот имот кој е префрлен на трети лица?

Извор: Сопствено истражување

Како што можеме да видиме од графиконот 16, испитаниците одговориле на следниот начин:

- Да-79,59% од испитаниците
- Не-6,12% од испитаниците
- Незнам-10,20% од испитаниците

5.2 Тестирање на хипотези

Посебна хипотеза 1 „Постоењето на политичка моќ врз правосудните органи го оневозможува добивањето на судска разрешница на процесите кои се водат за дела сторени по членот 359 - а од Кривичниот Законик на Република Северна Македонија“

Со цел да се тестира посебната хипотеза 1, потребно е да направиме тестирање на хипотезата H_0 за која е предвидено да нема разлики помеѓу добиените одговори преку анкетниот прашалник и случајно добиените одговори.

Табела 1. Одговори на испитаниците за посебната хипотеза 1

	Да	Не	Не знам
f_0	40	0	8
f_t	16	16	16

Извор: Сопствено истражување

Табела 2. Пресметување на χ^2 тестот за помошната хипотеза 1

f_0	f_t	$f_0 - f_t$	$(f_0 - f_t)^2$	$(f_0 - f_t)^2 / f_t$
40	16	24	576	36
0	16	-16	256	16
8	16	-8	64	4
$\Sigma = 56$				

Објаснување на табелата:

f_0 -Измерени фреквенции според добиените податоци од испитаниците

f_t -Теоретски фреквенции кои се добиваат кога бројот на испитаници се дели на 3 според бројот на можни одговори на анкетните прашалници

Извор: Сопствено истражување

Како што можеме да видиме од равенката $(r-1) \times (c-1) = (5-1) \times (2-1) = 4$ степени на слобода. Од таблицата за гранични вредности гледаме дека со сигурност од 95% и 4 степени на слобода, вредноста на χ^2 тестот изнесува 0,207.

Бидејќи се работи за значително отстапување од измерената вредност, ја отфрламе хипотезата H_0 и ја прифаќаме посебната хипотеза 1 „Постоењето на политичка моќ врз правосудните органи го оневозможува добивањето на судска разрешница на процесите кои се водат за дела сторени по членот 359 - а од Кривичниот Законик на Република Северна Македонија“

Посебна хипотеза 2: „ Потребно е дополнување на методите, мерките и начините на детекција на несразмерно стекнат имот и обидите за негово прикривање“

H_0 „Добиените податоци не отстапуваат значајно од случајно добиените податоци“

Со цел да се тестира посебната хипотеза 2, потребно е да направиме тестирање на хипотезата H_0 за која е предвидено да нема разлики помеѓу добиените одговори преку анкетниот прашалник и случајно добиените одговори.

Табела 3. Одговори на испитаниците за посебната хипотеза 2

	Да	Не	Не знам
f_0	40	0	8
f_t	16	16	16

Извор: Сопствено истражување

Табела 4. Пресметување на χ^2 тестот за

f_0	f_t	$f_0 - f_t$	$(f_0 - f_t)^2$	$(f_0 - f_t)^2 / f_t$
40	16	24	576	36
0	16	-16	256	16
8	16	-8	64	4
$\Sigma = 56$				

Извор: Сопствено истражување

Објаснување на табелата:

f_0 -Измерени фреквенции според добиените податоци од испитаниците

$-f_t$ -Теоретски фреквенции кои се добиваат кога бројот на испитаници се дели на 3 според бројот на можни одговори на анкетните прашалници

Како што можеме да видиме од равенката $(r-1) \times (c-1) = (5-1) \times (2-1) = 4$ степени на слобода. Од таблицата за гранични вредности гледаме дека со сигурност од 95% и 4 степени на слобода, вредноста на χ^2 тестот изнесува 0,207.

Бидејќи се работи за значително отстапување од измерената вредност, ја отфрламе хипотезата H_0 и ја прифаќаме посебната хипотеза 2 „**Потребно е дополнување на методите, мерките и начините на детекција на несразмерно стекнат имот и обидите за негово прикривање**“

Посебна хипотеза 3 „**Потребно е искористување на технолошките можности за форензика на трансакции од вршители на јавни служби до членовите на семејството и трети лица**“

Нулта хипотеза H_0 „**Добиените податоци не отстапуваат значајно од случајните податоци**“

Табела 5. Одговори на испитаниците за посебната хипотеза 3

Да	Не	Незнам
40	0	8

Извор: Сопствено истражување

Табела 6. Пресметување на χ^2 тестот за посебната хипотеза 3

f_0	f_t	$f_0 - f_t$	$(f_0 - f_t)^2$	$(f_0 - f_t)^2 / f_t$
40	16	24	576	36
0	16	-16	256	16
8	16	-8	64	4
$\Sigma = 56$				

Извор: Сопствено истражување

Објаснување на табелата:

f_0 -Измерени фреквенции според добиените податоци од испитаниците

$-f_t$ -Теоретски фреквенции кои се добиваат кога бројот на испитаници се дели на 3 според бројот на можни одговори на анкетните прашалници

Како што можеме да видиме од равенката $(r-1) \times (c-1) = (5-1) \times (2-1) = 4$ степени на слобода. Од таблицата за гранични вредности гледаме дека со сигурност од 95% и 4 степени на слобода, вредноста на X^2 тестот изнесува 0,207.

Бидејќи се работи за значително отстапување од измерената вредност, ја отфрламе хипотезата H_0 и ја прифаќаме посебната хипотеза 2 „**Потребно е искористување на технолошките можности за форензика на трансакции од вршителите на јавни служби до членовите на семејството и трети лица.**

Посебна хипотеза 4 „**Потребно е проширување на листата на субјектите, можни сторители на ова дело, при што од посебно ова дело би станало општо кривично дело, ќе се овозможи да се спроведуваат длабински и проактивни финансиски истраги врз трети лица, кои не се совесни владетели и врз кои е пренесен криминално стекнатиот имот.**“

Нулта хипотеза „**Добиените податоци не отстапуваат значајно од случајно добиените податоци**“

Табела 7. Одговори на испитаниците за посебната хипотеза 4

Да	Не	Незнам
45	1	2

Извор: Сопствено истражување

Табела 8. Пресметување на X^2 тестот за помошната хипотеза 3

f_0	f_t	$f_0 - f_t$	$(f_0 - f_t)^2$	$(f_0 - f_t)^2 / f_t$
45	16	29	841	15,5
1	16	-15	225	14,06
2	16	-14	196	12,25
$\Sigma = 41,81$				

Извор: Сопствено истражување

Објаснување на табелата:

f0-Измерени фреквенции според добиените податоци од испитаниците

-ft-Теоретски фреквенции кои се добиваат кога бројот на испитаници се дели на 3 според бројот на можни одговори на анкетните прашалници

Како што можеме да видиме од равенката $(r-1) \times (c-1) = (5-1) \times (2-1) = 4$ степени на слобода. Од таблицата за гранични вредности гледаме дека со сигурност од 95% и 4 степени на слобода, вредноста на χ^2 тестот изнесува 0,207.

Бидејќи се работи за значително отстапување од измерената вредност, ја отфрламе хипотезата H_0 и ја прифаќаме посебната хипотеза 4 „**Потребно е проширување на листата на субјектите, можни сторители на ова дело, при што од посебно ова дело би станало општо кривично дело, ќе се овозможи да се спроведуваат длабински и проактивни финансиски истраги врз трети лица, кои не се совесни владетели и врз кои е пренесен криминално стекнатиот имот.**”

Главна хипотеза „**Кривичната одговорност на сторителите – службените лица и одговорните лица од јавните претпријатија и установи и други правни лица што располагаат со државен капитал, како и конфискацијата на криминално стекнатиот имот е во директна корелација со откривање, расветлување и обезбедување на докази за потеклото на нивниот имот и докази за начините, методите и техниките на противправно стекнување на имот и негово прикривање и уживање во „плодовите на криминалот.**”

Нулта хипотеза „Не постои значајна разлика помеѓу добиените податоци и случајно добиените податоци“

Табела 9. Одговори на испитаниците за главната хипотеза

Да	Не	Незнам
43	3	2

Извор: Сопствено истражување

Табела 10.Пресметување на χ^2 тестот за главната хипотеза

f_0	f_t	$f_0 - f_t$	$(f_0 - f_t)^2$	$(f_0 - f_t)^2 / f_t$
43	16	27	729	45,56
3	16	-13	169	10,56
2	16	-14	196	12,25
$\Sigma=68,37$				

Извор: Сопствено истражување

Објаснување на табелата:

f_0 -Измерени фреквенции според добиените подтоци од испитаниците

$-f_t$ -Теоретски фреквенции кои се добиваат кога бројот на испитаници се дели на 3 според бројот на можни одговори на анкетните прашалници

Како што можеме да видиме од равенката $(r-1) \times (c-1) = (5-1) \times (2-1) = 4$ степени на слобода. Од таблицата за гранични вредности гледаме дека со сигурност од 95% и 4 степени на слобода, вредноста на χ^2 тестот изнесува 0,207.

Бидејќи се работи за значително отстапување од измерената вредност, ја отфрламе хипотезата H_0 и ја прифаќаме главната хипотеза на трудот.

5.3 Квалитативна анализа

Како што можеме да видиме од графиконите и табелите со пресметки според методите на квантитативната анализа, беа земени во предвид **одговорите на 48 испитаници**. Преку нивните одговори можевме да ја потврдиме главната хипотеза **„Кривичната одговорност на сторителите – службените лица и одговорните лица од јавните претпријатија и установи и други правни лица што располагаат со државен капитал, како и конфискацијата на криминално стекнатиот имот е во директна корелација со откривање, расветлување и обезбедување на докази за потеклото на нивниот имот и докази за начините, методите и техниките на противправно стекнување на имот и негово прикривање и уживање во „плодовите на криминалот.“** и помошните хипотези на трудот.

Преку нивното докажување успеавме да ги забележиме следните заклучоци:

-Од графиконот 1 можеме да заклучиме дека потребно е да се воведе кривична одговорност за потеклото на имотот на службените или одговорните лица кои располагаат со државен капитал и одговорните во јавните претпријатија

-Од графиконот 2 можеме да заклучиме дека е потребно инкриминирање на делото противправно стекнување и прикривање имот со цел да се спречат сторителите да уживаат во „плодовите на криминалот“

-Од графиконот 3 можеме да заклучиме дека кривичната одговорност на сторителите на делото „противправно стекнување и прикривање имот“ и идентификувањето на криминално стекнатиот имот може да помогнат во намалување на криминалитетот кај службените и одговорни лица.

-Од графиконот 4 можеме да заклучиме дека конфискацијата на противправно стекнатиот имот може значително да влијае врз намалувањето на криминалитетот кај службените и одговорни лица.

-Од графиконот 5 можеме да заклучиме дека потребно е да се направи проширување на листата на можни сторители на делото „противправно стекнување и прикривање имот“.

-Од графиконот 6 можеме да заклучиме дека во законодавството на Република Северна Македонија не постојат доволно критериуми за дефинирање на поимот несразмерно стекнат имот.

-Од графиконот 7 можеме да заклучиме дека испитаниците во најголем дел сметаат дека треба да се определи поимот противправно стекнат имот како „имот за кој сопственикот нема доказ за неговите извори, кој има пазарна вредност над 500.000 евра“

-Од графиконот 8 можеме да заклучиме дека во законодавството на Република Северна Македонија не се добро дефинирани и познати методите на прикривање на имот.

-Според графиконот 9 можеме да заклучиме дека постоењето на политичка моќ врз правосудните органи го оневозможува постигнувањето на судска завршница на постапките поведени за делото „противправно стекнување и прикривање имот“

-Според графиконот 10 можеме да заклучиме дека ова дело би требало да стане општо кривично дело со цел да може да бидат спроведени далекусежни даночни истраги за лицата осомничени за делото „противправно стекнување и прикривање имот“

-Според графиконот 11 можеме да заклучиме дека ова постоењето на кривична одговорност на службените и одговорните лица е во директна корелација со откривање, расветлување и обезбедување на докази за потеклото на нивниот имот и докази за начините, методите и техниките на противправно стекнување на имот и негово прикривање и уживање во плодовите на криминалот.

-Според графиконот 12 можеме да заклучиме дека постои во просек средно до високо влијание помеѓу кривичната одговорност на службените лица и одговорните лица и конфискацијата на противправно стекнатиот имот со откривање, расветлување и обезбедување на докази за потеклото на нивниот имот и докази за начините, методите и техниките на противправно стекнување на имот и негово прикривање и уживање во плодовите на криминалот.

-Според графиконот 13 можеме да заклучиме дека потребно е надополнување на методите и мерките за детекција на несразмерно стекнат имот.

-Според графиконот 14 можеме да заклучиме дека при откривањето на противправно стекнат имот и обидите за негово прикривање потребно е да се користат напредни методи за технолошка форензика.

-Според графиконот 15 можеме да заклучиме дека е потребно да се опфатат повеќе категории на лица со цел да се направат далекусежни истраги поврзани со делото „противправно стекнување и прикривање имот“

-Според графиконот 16 можеме да заклучиме дека на овој начин ќе биде спречено избегнувањето на конфискацијата на имотот од трети лица.

Како што можеме да видиме од трудот имплементацијата на делото „Противправно стекнување и прикривање имот“ е во почетна фаза и покрај вклучувањето на ова дело во Кривичниот законик на Република Северна Македонија. Истражувањето покажува дека сеуште не се прецизирани методите на детекција на противправно стекнување и прикривање имот. Некои предлози може да бидат земени од другите законодавства во регионот, но и некои конвенции кои се однесуваат на борбата против корупцијата и незаконското збогатување.

Но, останува впечатокот дека до постигнувањето на судска завршница поврзана со ова дело потребно е да се направи дополнителна анализа на потребните методи и мерки кои треба да бидат применети. Секако потребно ќе биде да се направат и одредени реформи на правосудниот систем со цел да може да се намали политичкото влијание врз институциите.

Важен момент во сето ова е почитувањето на законската рамка која се однесува на ова дело и сфаќањето на фактот дека ова дело се применува таму каде што постои основано сомнение за сторени други дела поврзани со противправно стекнување на имотна корист за кои нема непобитни докази, туку само цврсти индиции.

Поради тоа ова дело можеме да го третираме како еден од последните бедеми на одбрана против противправното стекнување на имот и негово прикривање поради што нашето законодавство е потребно да направи напори за дополнително подобрување на формата и есенцијата на ова дело со цел да може да се осигура неговата имплементација во судската пракса.

Значајно е да се напомене дека овие заклучоци се однесуваат на одговори добиени од стручни лица кои имаат познавања од проблематиката, при што овие податоци се прикажани на методолошки исправен начин поддржан од изборот на правилни методи и инструменти на истражување.

5.4 ДЛАБИНСКО ПОЛУСТРУКТУИРАНО ИНТЕРВЈУ

Табела 11.Резултати од полуструктурираното интервју (дескриптивни)

Прашање	Испитаник 1	Испитаник 2	Испитаник 3	Испитаник 4	Испитаник 5	Испитаник 6	Испитаник 7
1. Дали сметате дека во законодавството на Република Северна Македонија се добро дефинирани и познати методите на прикривање на имот?	Не	Не	Да	Не	Да	Не	Не
2. Дали сметате дека во законодавството на Република Северна Македонија постојат доволно добри критериуми за дефинирање на поимот несразмерно стекнат имот?	Не	Не	Да	Да	Да	Не	Не
3.Дали сметате дека е потребна рedefиниција на делото сторено по член 359 -а од Кривичниот законик на Република Северна Македонија „Противправно стекнување и прикривање имот“?	Да	Да	Да	Да	Да	Да	Не

4. Дали сметате дека е потребно да се опфатат повеќе категории на лица кои се можни сторители на ова дело со цел да се спроведат опсежни финансиски истраги врз лицата на кои им е пренесен противправно стекнат имот?	Да	Да	Да	Да	Да	Да	Да
5. Дали сметате дека ова дело е потребно од посебно да стане општо кривично дело со цел да се спроведат опсежни финансиски истраги врз лицата на кои им е пренесен противправно стекнат имот?	Да	Да	Да	Да	Да	Да	Да
6. Дали сметате дека на овој начин ќе се спречи избегнувањето на конфискацијата на противправно стекнатиот имот кој е префрлен на трети лица?	Да	Да	Да	Да	Да	Да	Да
7. Оценете го влијанието на проширувањето на листата на можни сторители на ова дело со	Доволно	Позитивно	/	/	10/10	/	7/10

превенција на префрлање на имотот на трети лица кои подоцна би имале владение врз тој имот?							
8.Дали забраната за поседување на сметки во странство за домашните физички лица придонесува за полесно откривање на скриениот имот стекнат на противправен начин?	Да	Да	Да	Можно е	Да	Не	Не
9.Дали сметате дека при детекцијата на скриениот и противправно стекнат имот е потребно да се користат напредни методи за технолошка форензика?	Да	Да	Не	Не	/	Можеби	Не
10.Дали сметате дека е потребна рedefиниција на делото сторено по член 359 -а од Кривичниот законик на Република Северна	Да	Да	Не	Не	/	Можеби	Не

Македонија „Противправно стекнување и прикривање имот“?							
11.Оценете го влијанието на проширувањето на листата на можни сторители на ова дело со превенција на префрлање на имотот на трети лица кои подоцна би имале владение врз тој имот	Доволно	Позитивно	/	/	10/10	Може превентивно да делува, доколку се реагира побрзо на веќе постоечките случаи	7/10
12.Дали сметате дека цел на имплементацијата на ова дело е враќање на средствата стекнати по противправен пат во државна сопственост и нејзино обесштетување?	Да	Да	Да	Да	Доколку тоа се свесни и совесни кадри доволно независни да успеат во тоа.	Да	Да
14.Дали сметате дека политичката независност на правосудството ќе влијае врз можноста за судска завршница на случаите поврзани со ова дело?	Да	Да	Да	Да	Да	Да	/

15.Дали сметате дека транспарентноста на правосудните органи влијае врз можноста за судска завршница на случаите поврзани со ова дело?	Да	Да	Да	Да	Да	Да	/
16.Дали сметате дека постигнувањето на судска завршница на случаите поврзани со ова дело ќе придонесе за идна конфискација на противправно стекнати средства?	Да	Да	Да	Да	Да	Не	Да
17.Оценете го влијанието на капацитетите на правосудството врз овозможувањето на судска завршница за случаите поврзани со ова дело?	Недоволно	Големо	5/10	/	8/10	/	/

18.Оценете го влијанието на политичката независност на правосудството врз овозможувањето на судска завршница за случаите поврзани со ова дело?	Доволно	Позитивно	10/10	/	10/10	/	10/
19.Оценете го влијанието на транспарентноста на судските органи врз овозможувањето на судска завршница за случаите поврзани со ова дело?	Доволно	Големо	9/10	2/10	9/10	4/10	5
20.Оценете го влијанието на правното редефинирање на ова дело врз овозможувањето на судска завршница за случаите поврзани со ова дело?	Доволно	/	2/10	9/10	/	4/10	5
21.Оценете го влијанието на постигнувањето на судска завршница на случаите поврзани со ова дело врз идна конфискација на противправно стекнати	Недоволно	Недоволно	8/10	/	10/10	Тешка работа	5

средства?							
-----------	--	--	--	--	--	--	--

Коментари на испитаниците за прашањата од длабинското полуструктурирано интервју:

-На прашањето број 1 испитаникот број 4 го елаборираше својот одговор на следниот начин- Не се целосно дефинирани

-На прашањето број 1 испитаникот број 5 елаборираше на следниот начин- Добро се дефинирани за почеток, но сметам дека ставот 4 од членот 359-а на Кривичниот законик на РСМ кој гласи : "За делата од ставовите (2) и (3) на овој член сторителот нема да се казни ако во постапката пред судот даде прифатливо објаснување за потеклото на имотот.", треба да се прецизира во делот " прифатливо објаснување" и да се додаде "поткрепено со докази" или слично, со цел постапката пред судот за ова дело да има разумна разрешница. Делото се однесува на потенцијален сторител, просто кажано, кој што нема да пријави имот стекнат за време на вршење на својата функција кој во значителна вредност ги надминува неговите законски приходи. Значи треба да се докаже дека има имот, дека не го пријавил, дека е стекнат за време на вршење на одредената функција, имотот да е вреден во износ на значителна вредност што ќе ги надминува неговите законски приходи (приходите кои ги имал во времето на вршењето на јавната функција) сето тоа да се утврди во законски утврдена постапка, за да на крај кога постапката ќе стигне до суд да заврши со обвинетиот дал прифатливо објаснување. За кого би било прифатливо објаснувањето?

-На прашањето број 1 испитаникот број 6 елаборираше на следниот начин- Не се спроведуваат соодветно, ограничено е на фактичката состојба, без да се применат оперативни тактички мерки како би се открил и дефинирал имотот на вистинскиот сопственик

-На прашањето број 3 испитаникот број 5 својот одговор го елаборираше на следниот начин- Потребно е да се воведат и поимот носител на јавна функција во делот на потенцијални сторители.

-На прашањето број 4 испитаникот број 5 го елаборираше својот одговор на следниот начин- Треба да се одреди санкција и за членовите на семејството или третите лице како соучесници доколку не пријават сомнителен имот стекнат од потенцијалниот сторител.

-На прашањето број 4 испитаникот број 6 го елаборираше својот одговор на следниот начин- Да, Секако, службените, именуваните и овластените лица се само еден сегмент, некој треба да им овозможи прилика за истите да се стекнат со одреден имот, треба да се постави прашањето: дали лицата кои овозможуваат некој да се стекне со одреден имот, истите го стекнале на легален или нелегален начин

-Испитаникот број 5 го елаборираше својот одговор на прашањето број 5 на следниот начин- Да. Доколку се опфатат повеќе лица не само за истражување туку и за одговорност, веројатноста дека посериозно ќе се сфати ова кривично дело е поголема. Воедно ќе се зголеми кај сите свеста за битноста на инкриминирањето на вакво дело.

-На прашањето број 6 испитаниците 5 и 6 дадоа елаборативни одговори:

- Да. Како што веќе наведов сметам дека не е доволна конфискација на противправно стекнат имот кој е префрлен на трети лица, потребна и нивна одговорност така што ќе се воведе во членот 359-а на КЗ и нов став каде ќе се наведат и лицата кои не се носители на јавна функција (односно наведените потенцијални сторители во членот) и се членови на негово семејство или трети лица а кои се стекнале со одреден имот од сомнително потекло преку лицето носител на јавна функција и истиот не го пријавиле кај надлежни органи како сомнителен со цел да се истражи и утврди...или нешто слично.

- Доколку се дефинира поопшта опфатеност на делото и негова поинтезивна примена, може да биде и посебна глава во кривичниот законик

-На прашањето број 7 испитаникот број 6 го даде следното објаснување:

- Без опсежна истрага на самиот имот кој е стекнат, не е соодветно истражувањето на третите лица

-На прашањето број 10 испитаникот број 5 го даде следното објаснување:

Го наведов моето мислење во претходните одговори.

На прашањето број 11 испитаникот број 6 го даде следниот одговор:

-Може превентивно да делува, доколку се реагира побрзо на веќе постоечките случаи

На прашањето број 12 испитаникот број 5 го даде следниот одговор;

Да, основна цел треба да е токму тоа.

На прашањето број 13 испитаникот број 5 го даде следниот одговор:

Доколку тоа се свесни и совесни кадри доволно независни да успеат во тоа.

На прашањето број 14 испитаникот број 6 го даде следниот одговор:

Тешко, но да

На прашањето број 15 испитаникот број 6 го даде следниот одговор:

Прво треба да се транспарентни и јасни за да може да се одговори

На прашањето број 16 испитаникот број 6 го даде следниот одговор:

Завршниците на големите процеси се очигледно само една фарса, а да не збориме за ваков тип на дела кои и те како ќе осетат притисок за нивно заташкување

На прашањето број 17 испитаникот број 6 го даде следниот одговор:

Крајна и конечна

На прашањето број 18 испитаникот број 6 го даде следниот одговор:

Тоа секој ден го гледате, не знам само кој е независен

На прашањето број 19 испитаникот број 6 го даде следниот одговор:

-Многу слаба транспарентност

На прашањето број 20 испитаникот број 1 го даде следниот одговор;

-Побрзо и поефикасно ќе завршуваат судските постапки, ќе се поедностави образложување на одлуките и попрецизно ќе се докажуваат делата.

Коментар на спроведувачот на интервјуто: Како што можеме да видиме од прашањата од 1-21, испитаниците имаат различни перспективи за поставените прашања, што покажува дека оваа тематика е сеуште нова и недоволно позната во нашата правна пракса.

Но сепак можеме да извлечеме неколку заклучоци според мислењето на испитаниците:

- Испитаниците сметаат дека е потребно да се направат допрецизирања на одредени ставови на членот 359-а од Кривичниот Законик

- Потребно е да се подобри транспарентноста за практичните импликации од имплементацијата на овој член во правната пракса

- Потребно е да се обезбеди поголема независност на судовите задолжни за судските процеси по ова дело, но дел од испитаниците сметаат дека тоа е тешка задача поради слабата независност на судовите во поглед на политиката и другите општествени фактори

- Оваа тематика е сеуште нова и треба да се работи на прецизирање на одредбите наведени во членот 359-а од Кривичниот Законик со цел да се избегне креирањето на т.н „сиви зони” како што беше наведено од испитаници во нивните одговори на првото прашање од длабинското полуструктурирано интервју

5.5 ИЗВЕДУВАЊЕ НА ЗАКЛУЧОЦИ ОД КВАНТИТАТИВНАТА АНАЛИЗА И ПОЛУСТРУКТУРНОТО ИНТЕРВЈУ

Од графиконите и табелите претставени во квантитативниот дел и полуструктурното интервју можеме да заклучиме дека испитаниците сметаат дека потребно е да се направат измени во конципирањето на ова дело. Имено тие сметаат дека ова дело треба да се прошири и да опфаќа повеќе категории на лица, т.е. да бидат испитувани и лицата кои приватизирале државен капитал. Според голем дел од испитаниците треба да биде испитуван начинот на стекнување и пријавување на имотот на лицата кои учествувале во приватизацискиот процес.

Исто така испитаниците сметаат дека потребно е да бидат направени напори за надополнување на методите и мерките за детекција на несразмерно стекнат имот. Тие сметаат исто така дека потребно е да се искористат нови методи за детекција на несразмерно стекнат имот и методи за економско вештачење на имотот на вршителите на јавна дејност за кои се смета дека прикриваат имот.

Испитаниците сметаат дека постоењето на кривична одговорност на вршителите на јавна дејност поврзана со делото „Противправно стекнување и прикривање имот“ е во директна корелација со откривање, расветлување и пенализирање на криминалитет поврзан со ова дело. Голем дел од испитаниците исто така сметаат дека потребно е да се поведат постапки за сите вршители на јавни дејности за кои постои основан сомнеж за извршување на делото „Противправно стекнување и прикривање имот“

Добиените податоци од испитаниците ни овозможуваат да ги извлечеме следните заклучоци:

- Потребно е да се прошири опсегот на делото и да се опфатат повеќе лица кои имаат или имале врски со управување со јавни финансии или државен капитал

- Потребно е да се намали политичката моќ врз правосудните органи со цел повеќе случаи да добијат судска завршница

- Потребно е дополнување на методите, мерките и начините на детекција на несразмерно стекнат имот и обидите за негово прикривање

-Потребно е искористување на сите технолошки можности за добивање на податоци за имотот на вршителите на јавни дејности и нивните семејства и нивна компарација со добиените податоци од нивна страна

-Потребно е ова дело да стане општо кривично дело со цел да може да се овозможат проактивни финансиски истраги на трети лица врз кои е пренесен несразмерно стекнатиот имот

ЗАКЛУЧОК

Важноста на имплементацијата на кривичното дело „Противправно стекнување и прикривање имот“ е важно од социјален и правно-научен аспект. Од социјален аспект оваа тема е важна поради тоа што го погодува целото општество и ја минимизира довербата на граѓаните во институциите.

И покрај тоа што од областа постојат дела во литературата, но и законски решенија и конвенции на глобално ниво, сепак постојат тешкотии во имплементирањето на ова дело во судската пракса. Постојат Конвенции и законски решенија кои ги претставивме во овој труд, но исто така ги анализиравме и ставовите на автори од областа.

Нашето општество има потребна од подобрување на теоретската рамка, но и практичната примена на делата сторени по членот 359-а од Кривичниот Законик на Република Северна Македонија насловен како „Противправно стекнување и прикривање имот“. Потребно е да се имплементира ова дело во судската пракса со цел да се овозможи на државата да го задржи европскиот курс и да се обиде да креира модерно општество во кое владеењето на правото ќе предвидува судска завршница на случаите поведени по ова дело.

Имплементирањето на ова дело во судската пракса и постигнувањето на судска разрешница за ова дело ќе придонесе за повеќе социјални бенефити и тоа:

- Овозможување на идна конфискација на неправно стекнатите средства.
- Враќање на средствата во државна сопственост и нејзино обесштетување.
- Зајакнување на капацитетите на правосудството со што ќе влијае и врз пресудите од други области на правото.
- Постигнување на политичка независност на правосудните органи.
- Постигнување на транспарентност на правосудните органи.
- Зголемување на довербата на граѓаните за можноста на државата да се справи со негативното општествено однесување и тоа да го санкционира и сл....

Од трудот можеме да заклучиме дека со цел ова да се оствари потребно е да се подобрат методите и мерките за детектирање на противправно стекнување и прикривање имот, но и да се прошири листата лица кои може да бидат процесуирани за ова дело. Важно е да се постигне судска разрешница со цел да може да се обесштетат и државата и граѓаните на Република Северна Македонија. Сепак ќе биде потребна и имплементација на модерни технолошки мерки за финансиска форензика.

Истражувањето во овој труд може да помогне во подигање на свеста на граѓаните во поглед на круцијалноста на казнувањето на сторителите на ова дело. Од правната и социјалната теорија знаеме дека јавната сфера и службените лица се подложни на вакви дела и дека честопати прават свесно надминување на своите овластувања дадени по закон.

Но, воспоставувањето на правна пракса по ова дело ќе помогне во процесуирањето на сторителите на ова дело, но исто така и ќе помогне во намалувањето на криминалитетот преку постигнување на судска завршница на овие случаи. На овој начин ќе биде креирана и превенција.

Примери за ова постојат од повеќе земји кадешто постоењето на законска рамка од областа го намалува бројот на случаи кои се направени, но исто така помага на државите да извршат превенција на нови случаи.

Преку трудот ги покажавме овие резултати и придобивките од имплементацијата на делото по член 359-а од Кривичниот законик на Република Северна Македонија насловено како „Противправно стекнување и прикривање имот“. На овој начин на научен план придонесовме за сфаќање на значајноста на ова дело за правната пракса и теорија, но во исто време преку презентирањето на правната теорија во трудот покажавме дека практичната имплементација на ова дело ќе биде комплексна и патот до постигнување на судска разрешница за ова дело ќе биде макотрпен, при што дефинирањето на методите и инструментите на детекција на противправно стекнат имот и прикривање имот е можно да доживеат промена.

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

- Adams, Emily. "Challenges in Asset Recovery Efforts: A Global Perspective." *International Journal of Criminology* 15, no. 2 (2019): 150-168.
- Berger, A.: *Encyclopedic dictionary of Roman law*, DIANE Publishing, 1953,
- Brown, M, *Combating Money Laundering: Global Perspectives*. Chicago: Compliance Publishers, 2018.
- Byrne, E., *The Moral and Legal Development of Corruption: Nineteenth and Twentieth Century*
- М-р Горан Димовски „ ДИЛЕМИТЕ ВО ВРСКА СО НЕКОИ ОДРЕДБИ ОД КРИВИЧНИОТ ЗАКОНИК НА РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА“.
- Gardiner, J., *Political corruption, concepts&sonexts*, third edition, ed. By Heidenheimer,
- Gardiner,J.,A.,*Defining Corruption, Corruption and Reform* 7, 1993
- Getler.G. Kroeze. R. Victoria. A. - , *Anticorruption in history: From Antiquity to the Modernera*” Oxford University Press, 2018.
- Давитковски, Б. Лажетик , Л. Павловска-Данева, А., Илиќ-Димоски , Д., Битраков, К., *Антикорупциско право*, ОБСЕ: Скопје, 2020,стр.93.
- Dornbierer, A., 2021. *Illicit Enrichment: A Guide to Laws Targeting Unexplained Wealth*. Basel: Basel Institute on Governance. Available at: illicitenrichment.baselgovernance.org
- D. Kaufmann, *Corruption, Governance and Security*, World Economic Forum. Global
- Doe, J. *Unveiling the Shadows: An In-depth Analysis of Money Laundering*. Chicago: Financial Books, 2023.
- Johnson, David. "Trends and Challenges in Combating Illegal Acquisition and Concealment of Property." In *Proceedings of the International Conference on Financial Crime*, edited by Sarah Brown, 47-59. Chicago: Academic Publications, 2018.
- Johnston, Michael. *Syndromes of Corruption: Wealth, Power, and Democracy*. Cambridge: Cambridge University Press, 2005.
- Joshston, M.,*Transaction Publishers*, New Brunswick and London,

- Камбовски В, „Научен и практичен коментар на Кривичниот Законик на Република Македонија", Скопје 2011
- Камбовски В., Основни методолошки проблеми на економското казнено право, Годишник на Правниот факултет „Јустинијан Први“ во Скопје, том 41, 2004/2005, стр. 11-41, стр. 33.
- Kaufmann, Daniel, and Aart Kraay. "Growth without Governance." *Economia* 1, no. 1 (2000): 169-230.
- Лабовиќ, М., Власта корумпира , Скопје, 2006.
- Лабовиќ, М., Системска корупција и организиран криминал, Скопје, 2016.
- Лабовиќ, М., Системско владеење на правото против системска корупција и организиран криминал, Скопје, 2022.
- Николовска С, Методика на истражување на економско-финансиски криминалитет, Скопје 2013 година
- Rose-Ackerman, Susan. *Corruption: A Study in Political Economy*. New York: Academic Press, 1978.
- Smith, J, and Sarah Johnson. *Money Trails: Investigating Illegal Acquisition and Concealment*. Chicago: Academic Press, 2020
- Competitiveness Report 2004/2005, September 2006.
- Corruption in Ireland. PhD Thesis, University of Limerick, 2007.

ЗБОРНИЦИ, ЗАКОНИ, МЕЃУНАРОДНИ КОНВЕНЦИИ

- Кривичниот законик („Службен весник на Република Македонија“ број 37/96).
- Закон за изменување и дополнување на Кривичниот законик („Службен весник на Република Македонија" бр. 80/99, 4/02, 43/03, 19/04, 81/05, 60/06, 73/06, 7 /08 , 139/08 , 114/09 година, 51/11, 135/11, 185/2011, 142/2012, 166/2012, 55/2013, 14/2014, 27/2014, 28/2014, 115/2014, 132/2014, 160/2014, 199/2014, 196/2015, 226/2015 и 97/2017.

- ЗАКОН ЗА РАТИФИКАЦИЈА НА КОНВЕНЦИЈАТА НА ОБЕДИНЕТИТЕ НАЦИИ ПРОТИВ КОРУПЦИЈАТА Сл. Весник на Р. Македонија бр.37/07 од 26.03.2007 год
- United Nations Convention against Corruption (UNCAC). New York: United Nations, 2003. URL: <https://www.unodc.org/unodc/en/treaties/CAC/>
- Council of Europe Criminal Law Convention on Corruption. Strasbourg: Council of Europe, 1999. URL: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/173>
- United Nations Convention against Transnational Organized Crime (UNTOC). New York: United Nations, 2000. URL: <https://www.unodc.org/unodc/en/treaties/CTOC/>
- Stolen Asset Recovery (StAR) Initiative - The World Bank and UNODC. Washington, D.C.: The World Bank and United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), 2007. URL: <https://star.worldbank.org/>
- United Nations Convention on the Prevention of Corruption. New York: United Nations, 2005. URL: https://www.unodc.org/documents/brussels/UN_Convention_Against_Corruption.pdf
- World Bank. "Enhancing Effective Asset Recovery: A Comprehensive Approach." <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/21330>.
- United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC). "Asset Recovery: A Guide to Tracing and Returning Stolen Assets." https://www.unodc.org/documents/corruption/Publications/2019/19-07993_Ebook.pdf.
- Transparency International. "Global Corruption Report: Illegal Enrichment." https://www.transparency.org/whatwedo/publication/global_corruption_report_illegal_enrichment.

ИНТЕРНЕТ ИЗБОРИ

- United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC) - Corruption and Economic Crime: URL: <https://www.unodc.org/unodc/en/corruption/index.html>
- World Bank - Stolen Asset Recovery (StAR) Initiative: URL: <https://star.worldbank.org/>
- Council of Europe - Criminal Law Convention on Corruption: URL: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/173>
- International Monetary Fund (IMF) - Corruption and Governance: URL: <https://www.imf.org/en/Topics/Governance/Corruption>
- Transparency International - Global Corruption Barometer: URL: <https://www.transparency.org/en/gcb>
- United States Department of Justice (DOJ) - Asset Forfeiture and Money Laundering Section: URL: <https://www.justice.gov/criminal-afmls>
- European Commission - Anti-Corruption: URL: https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/organized-crime-and-human-trafficking/corruption_en
- World Bank - Asset Recovery Watch: URL: <https://star.worldbank.org/asset-recovery-watch>
- United Nations - Implementation Review Mechanism for the United Nations Convention against Corruption: URL: <https://www.unodc.org/unodc/en/treaties/CAC/IRMG.html>
- Organization for Economic Cooperation and Development (OECD) - Anti-Corruption and Integrity: URL: <https://www.oecd.org/corruption/>